

SAVONLINNAN KAUPUNGIN HISTORIA III 1876 – 1976

HERÄÄVÄ KAUPUNKI 1876 – 1917

Savonlinna 1876

- Vähän yli 1000 asukasta
- Kymmenkunta kauppaliikettä, kohtalainen saha, olutpanimo, pari väkiviinanpolttimoa
- Kaksi lääkäriä, sairaala ja maakunnan ainoa apteekki
- Käsityö tärkein elinkeino
- 1875 kaupunkien kunnallishallinto uusiksi – kaupunginvaltuusto + rahatoimikunta
- 1874 reaalikoulu ja 1875 kansakoulu
- 1875 epäsäännöllisesti ilmestynyt Savonlinna-lehti perustettiin
- Säämingin kirkon siirtäminen Kirkkopuistoon ja uuden kirkon rakentaminen sinne

Kauppa

Savonlinnan talousalue

- Sisämaan liikenneolot paranivat: Saimaan kanava + muut kanavahankkeet
- Puutavaran kysynnän kasvu ja sahaustoiminnan vapautuminen → uusia sahoja uittoväylille
- Talouselämän vapautuminen
- Savonlinnan kehitys jäi tässä vaiheessa jälkeen muista sisämaan vastaavista kaupungeista: laivarekisterissä olevat laivat vähäisiä (kaksi höyrylaivaa ja 14 purjealusta / lotjaa), ei tapulioikeuksia, kauppiaiden määrä nousi 8 → 25, mutta vain 8-9 puotia ← Viipurin vahva vaikutus esti kehittymisen
- Savonlinnan talousalueena oli nykyinen Itä-Savo ← And. Auvisen reskontratiedot
- Maatalouden uudistuminen alkoi täällä 1880-luvulla: usealla tilalla oli oltava lisäansioita: kotiteollisuus, maa- ja vesirahdit, järkipäiväinen metsänhoito ja kaskeaminen väheni → tukkipuut ja nalikat, sahateollisuus
- Kaupan kehittyminen edellytti elintason nousua ja kulutustottumusten muutosta

Savonlinnan kauppiaat

- Tiedot maistraatin vuosikertomukset ← Mikkelin läänin kuvernöörin kertomukset
- 1875: 25 kauppiasta, 9 puotia
- 1907: 19 kauppiasta, 18 puotia
- Johannes Paganus 1864: Kauppatorin ja Olavinkadun kulmauksessa
- Jeremias Kalenius: Pitkäsillan länsipuolella
- Anders Boehm: vastapäätä pikkukirkkoa
- Anders Auvinen: Kiteeltä puotipojaksi Ivan Abramoffin luo, sitten Sepan Schataloffin luo (sai jo rahapalkkaa, säästi 2000 markka, perusti oman kaupan, joka 1873 siirtyi Olavinkatu 38, nousi johtoasemaan 1890-luvulla: sekatavarakaupan rinnalle tukkukauppa, puutavarakaupassa ja sahateollisuudessa (Putikon sahan omistajaksi 1887, osakas Savolan uudessa sahanhankkeessa)
- Elämä vilkastui 1890-luvulla: kylpylaitos, Savolan saha rakennettiin uudelleen, piispanistuun siirtyi tänne, laivaliikenteen keskuksiksi: Saimaan Höyrylaiva Oy, Höyryvenhe Oy Kerttu →

liikennereitit Lappeenrantaan, Joensuuhun, Punkaharjulle ja muihin Saimaan alueen keskuksiin sekä pienemmällä aluksissa Saimaan saariston sopukoihin, rautatieyhteys 1908 Elisenvaaraan, 1914 Pieksämäelle

Kaupan erikoistuminen

- Kaupan erikoistuminen: viljatuotteet, siirtomaatavaraa, kankaat, vaateustavarat ja jalkineet, apteekki, kirjakauppa
- Osasta maakauppiasta tuli tukkukauppiaita → tavaraa muille maakauppiaille: Anders Auvinen 1887 toimitti tavaraa 14 muulle kauppiaille
- 1917 kuopiolainen tukkukauppias A. W. Karvonen ja prokuristi Alpo Jordan → siirtyi heti kohta Jordanin omistukseen, sijaitsi Haislahdessa

Tori- ja hallikauppa

- omavaraistaloudessa pitkälle 1800-luvun loppupuolelle
- tori Olavintorilla, mutta maistraatti muutti sen 1893 Paganuksen kaupan edustalle Pitkäsillan itäpäähän, mutta Kylpylaitoksen vuoksi se siirtyi nykyiselle kauppatorille
- 1898 kauppahalli torin kulmalle

Markkinat

- talonpoikia ja kauppiaita kauempaakin, suuri merkitys talousalueelle
- syysmarkkinat lokakuun alussa, talvimarkkinat 1893 alkaen maaliskuun alussa
- paikkana Olavintori
- syysmarkkinat alkoivat karjamarkkinoilla Kallislahden tienristeyksessä, hevosten myyntipaikkana Savonniemellä tai Savolan sahalla
- juopottelua ja eläinrääkkäystä → sysäys raittiusseuran ja eläinsuojeluyhdistyksen perustamiselle → 1890 väkeviä viinoja ei saatu myydä
- lopulta Senaatti kielsi talvimarkkinat kokonaan

Ulkomaankauppa

- vienti: lähinnä Savolan sahan tuotteet, nalikkaa, pajunparkkia (Pirhonen)
- tuonti: usea kauppias toimi, jäivät usein Viipurin tullitilastoihin, tuotteina vilja, siirtomaatavarat (kahvi, tee, sokeri, suola, tupakka, makeiset, hedelmät, alkoholi, kankaat langat, nahkatavarat, metallituotteet, koneet ja petroli)

Kauppiaan asema kaupunkiyhteiskunnassa

- suuri sanavalta äyrimäärän perusteella valittaessa valtuusmiehiä, raatimiehiä tai porvarissäädyn edustajia valtiopäiville
- aiemmin hallinnut venäläinen kauppiaskunta väistyi ja tilalle suomalaiset
- kauppiasyhdistyksen rooli pieni → kauppiat olivat tiiviisti yhteyksissä muutoinkin
- kauppiaan toiminta keskittyi kauppakartanoon, Valtakatu eli Olavinkatu täynnä näitä
- kauppiaksi pääsy helpottui: 1868 asetus kaupasta ja elinkeinoista: piti hankkia porvarisoikeus, jos piti kauppaansa kaupungissa, 1879 riitti pelkkä elinkeinoilmoitus

Pankit

- Savonlinnan säästöpankki ja Pohjoismaiden Osakepankki, molempien hoitajana Karl Melartin, 1888 Aleks. Sikiö Pohjoismaiden Osakepankin johtoon
- Uudenmaan Osakepankki 1893
- 1898 KOP, oma kivitalo 1912 Olavinkadun varteen, Pitkänsillan kupeeseen
- 1908 Suomen Kauppapankki
- 1917 Savo-Karjalan Osake-Pankki

Käsityö ja teollisuus

Elinkeinovapaus

- 1868 elinkeinoasetus lakkautti ammattikuntalaitoksen (ei oikeastaan edes toiminut Savonlinnassa): oli osoitettava osaamisensa maistraatille
- 1879 täydellinen elinkeinovapaus
- jako oppipoikiin, kisälleihin ja mestareihin säilyi: käsityöläisyhdistys antoi mestarin- ja kisällinkirjoja, vastusti maalaiskäsityöläisten pyrkimyksiä tulla kaupunkiin jos ei mestarinkirjaa saanut, voi yrittää teollisuudenharjoittajana samalle alalle → vapriikin perustaminen

Ammatit Savonlinnassa

- käsityöläisyhdistyksen tietojen mukaan seuraavat ammatit
- sepät: Albin Tynkkynen, töissä yli 10 miestä
- kupariseppä: Josef Strömberg, vauras käsityöläinen
- rakennusurakoitsija: Kustaa Laukkanen: Lyseorakennus, Kylpylaitos, Matkailijahotelli, Joensuun kirkko, teki vararikon → *”se oli siihen aikaan, kun savonlinnalaiset rakensivat Joensuun kirkkoa”*
- parturi ja valokuvaaja: liittyi Kylpylaitoksen tuloon
- pelti- ja läkkisepät, kellosepät, kultasepät, maalarit, muurarit, nuohoojat, puusepät, sorvarit, tynnyrintekijät, rakennusmestarit, nahkurit, karstantekijät, satulasepät, suutarit, räätälit, hatuntekijät, värjärit, kirjansitojat, makkarantekijät, leipurit, ompeluliikkeet, rukkasliikkeet, parturit, valokuvaajat, kivenhakkaajat
- käsityöläisten oppipojat → alkoi muuttua työsuhteiksi → ammattiyhdistykset

Alkava teollisuus

- Savolan saha: Johan Kolis → 1873 viipurilainen puutavaraliike Rundgren & Söderman → laajennus, 1875 töissä 98 miestä → 14.7.1882 tuhoutui palossa: suhdanne oli heikko, ei kannattanut rakentaa uudelleen
- Iloniemen panimo: tuotanto 1880-luvulla 50 – 60 000 litraa olutta / vuosi → 1900 jo 100 000 litraa / vuosi, 1914 jo lähes 200 000 litraa / vuosi
- Väkijuomat
 - o 1866 kotipoltto kiellettiin → polttimoita koko maahan (yli 60) → viljasta viinaa, lantrattiin vedellä ja myytiin

- näiden rinnalle alkoi kehittyä tislaustoimintaa: jalosti polttimoiden tuotteen väkijuomiksi: eka lupa apteekkari Bror Israel Moliisille 1872 (polttimon tuotteeseen lisättiin mausteita, eteerisiä öljyjä, väriaineita)
- Savonlinnan Viinatehdas Oy 1875 → ohitti Moliisin tehtaan tuotannon
- nämä tuotannot loppuivat 1915 alkoholijuomien myyntikielto
- kirjapaino 1876 → edellytys oman lehden perustamiselle
- Savolan sahan uudelleen perustaminen
 - Anders Auvinen harjoitti sahateollisuutta Putikossa, oli ostanut jo 1700-luvulta aloittaneen sahan
 - Osti Rundgren & Södermanilta Savolan sahan alueen
 - 1892 perustettiin Savola Oy: Jerefim Leskinen, Johannes Paganus, Alb. Pulkkinen, Johan Salonen ja Petter Pirhonen, apteekkari Oskar Hedlund, rakennusmestari Kustaa Laukkanen, pankinjohtaja Aleks. Sikiö
 - 1893 saha valmis + mylly
 - 1893: 13 työntekijää, lankkuja ja lautoja 489 standardia, tuotannon arvo 36 000 mk.
 - 1900: 51 työntekijää, lankkuja ja lautoja 1400 standardia, tuotannon arvo 154 000 mk.
 - 1910: 40 työntekijää, lankkuja ja lautoja 2100 standardia, tuotannon arvo 273 000 mk.
 - 1913 taas paloi → rakennettiin heti uudelleen
- konepaja ja telakka
 - 1904 teknikko Emil Johan Kiiveri (Lehtoniemen telakalta) perusti konepajan
 - 1905 Savonlinnan Telakka ja Konepaja Oy osti Kiiverin yrityksen: Kiiveri jäi osakkaaksi, toimi Savonniemellä: 42 työntekijää, rakensi 2 uutta laivaa ja korjasi 20 vanhaa, ei toiminut pitkään
 - Ab. W. Gutzeit & Co. Laitaatsalmeen 1911 talvisatama ja korjauspaja
- Teollisuustilasto 1913: 12 toiminimeä, 203 työntekijää, käyttövoimaa 708 hv., tuotannon bruttoarvo 866 700 markkaa: maan tilastoissa työntekijät 24/38, valmistusarvo 26/38

Liikenne

Laivaliikenne

- Maan eka höyrylaiva Ilmarinen (1833) vieraili usein Savonlinnan satamassa
- Sisäinen liikenne pitkään vielä purjein ja airoin
- Välimuotona tervahöyry: puutavaran kuljetukseen
- SLN oli laivaliikenteen keskus, mutta vain läpiajopaikka
- SLN alukset
 - 1875 11 purjealusta ja lotjaa, 4 höyrylaivaa
 - 1900 13 purjealusta ja lotjaa, 6 höyrylaivaa
 - 1917 59 purjealusta ja lotjaa, 63 höyrylaivaa
- Salama ylpeydenaihe: Joensuun ja Pietarin reiteillä, ajoi karille 1898 Ilmarin kanssa ja upposi
- Kauppiat rakennuttivat höyrylaivan 1886, Vilkas-niminen höyrylaiva
- Savon Höyryvenhe Oy 1896: tj:n And. Auvinen, rakennutti Olavi-nimisen höyrylaivan, liikennöi Pitkään mm. Punkaharjun reitillä

- 1914 Savonlinna oli Saimaan vesistöliikenteen liikennekeskus: Kuopio, Joensuu, Lappeenranta, lisäksi 1914 rautatie yhdisti nämä reitit aina Vaasaan ja Pietariin saakka
- tavaraliikenteen keskus oli Haislahti, matkustajasatama säilyi Hovilahdessa

Savonlinnan tulee järvi liikenteen keskus

- Savon Höyryvenhe Oy:n turistilaiva Kerttu 1898 (lähiliikenteessä), sen jälkeen Peippo: Lehtiniemeen, 1898 Höyryvenhe Oy Kerttu: Joensuuhun ja Lappeenrantaan, Matkailijahotellin perustaminen piristi
- Saimaan Höyrylaiva Oy: SLN - LPR → ”Savonlinna-alus”: 7 tuntia suuntaansa ”Saimaan pikajuna”, sitten Vuoksenniskaan
- Rahtilaivasto aluksi vaatimaton;
 - o Rundgren & Söderman -yhtiöllä Georg Robert -hinaaja ja 14 lotjaa 1870-luvun lopulla
 - o Kauppias Petter Pirhonen: laivoja ja lotjia → halkoja Viipuriin
 - o 1890-luvulla And. Auvinen ja A. E. Nyman isoja laivanvarustajia
 - o E. J. Pelkonen
 - o Yhtiöiden laivat
 - Ab. Tornator, W. Gutzeit & Co. (Laitaatsillassa neljä hinaajaa ja 14 lotjaa; Christian Kontturi-hinaaja)
 - o Rautatieyhteyksien myötä rahtiliikennettä siirtyi raiteille (helposti pilaantuvat), silti puutavaraa edelleen kuljetettiin laivojen avulla
 - o SLN sai Saimaan alueen eka merimieskoulun 1900 – 1918

Satama

- Kyrönsalmen laivalaituri
- Haislahteen uusi: 140 m. pitkä ja vuonna 1915 sitä vielä jatkettiin 45 metrillä
- Matkustajasatama säilyi Kauppatorilla

Maantieliikenteen vaikeudet

- Rahdinajo: rekipelillä Viipuriin, Pietariin sekä rautatieasemille: Simola, Mikkeli, Lappeenranta ja Elisenvaara
- Matkustajien osalta vastuu oli kaupungilla, kyyditykset huutokaupattiin vähiten tarjoaville
- SLN:n tieverkko:
 - o Suuri Savontie: Kallistahti, R-salmi, Juva, Mikkeli, Heinola
 - o R-Salmi, Joroinen, Mikkeli ja Kuopio
 - o Kallistahti – Sulkava – Puumala
 - o Kyrönsalmi - Kerimäki – Joensuu / Viipuri
- Kyrönsalmen lossi
 - o Vuoteen 1890 sääminkiläisten vastuulla
 - o Puulossi vaati kaksi airomiestä ja yhden melamiehen
 - o Hidas → petrolikäyttöinen lossi 1902
 - o 1905 lossiin hankittiin Kiiverin konepajalta höyrykone, 1908 tehokkaammalla höyrykoneella varustettu lossi

Rautatie

- 1885 Simola – Lappeenranta –rata tuli kuntoon (Itä-rata)
- Savon rata kulki Mikkelistä – Pieksämäelle – Kuopioon
- 1890-luvulla vakiintui käsitys, että poikkirata, joka yhdistäisi kaikki kolme päärataa tulisi kulkemaan Savonlinnan kautta
- valtiopäivät 1900 teki päätöksen SLN – Elisenvaaran –radasta (Sikiö oli edustajana), tsaari vahvisti 30.2.1902
- kaupungin linjaus: vaihtoehtoina eteläinen linjaus, mutta nykyinen voitti sen, tsaari vahvisti nykyisen linjauksen 11.1.1904
- rakennettavaa rataosuutta oli 80 km.
- 1906 avattiin Elisenvaara – Punkaharju
- Kyrönsalmen sillan rakentaminen alkoi helmikuussa 1906, virtapatsaat kesällä 1907 valmiiksi, kaksi kiinteää kaarta (33 m. ja 125 m.),
- SLN – Elisenvaraan rataosa vihittiin 31.1.1908
- Ajatus sen jatkamisesta Savon rataan: Mikkelä vai Pieksämäki → Pieksämäki voitti (olisi helppo rakentaa haararata Varkauteen), 1909 eduskunta päätti tästä, 1911 tsaari vahvisti tämän (sotilaspoliittiset syyt), 1912 työt aloitettiin, lokakuussa 1914 SLN – Pieksämäki rata avattiin

Tietoliikenne

- 1878 uusi postiaikataulu: neljä kertaa viikossa etelästä, kaksi kertaa viikossa pohjoisesta
- 1900 jokapäiväiset yhteydet
- lennätinyhteys oli ollut vuodesta 1871
- Savonlinnan Telefooni Oy 1890, sitä ennen yksittäisiä linjoja: And. Auvinen ja Oskar Hedlund
- 1905 puhelinlinja Mikkeliiin → Savonlinnasta pääsi soittamaan jo Helsinkiin saakka

Sisäinen liikenne

- pika- ja kuorma-ajurit ← maistraatin lupa ja määräsi myös taksan
- 1911 maistraatti salli myös autoliikenteen
- 1913 15 km. / tunnissa, eka liikenneriikkomus 1915: hurjastelua Pitkälläsillalla ”jonkin verran väkijuomilla liikutettuna”

Savonlinnasta tulee matkailukaupunki

- edellytykset: keskeinen asema järviolueen tärkeimpien liikenne- ja matkailureittien leikkauskohdassa, luonnonkaunis ympäristö, Olavinlinna
- kaupunkia ei pidetty yhtä kauniina: näärännäppy kaunottaren silmässä

Olavinlinna

- vapautui sotilaskäytöstä 1847, hetken aikaa vankilana, 1861 alkaen autiona, tulipalot 1868 ja 1869

- ajatus muistomeriksi kunnostamisesta: päädyttiin säilyttämään myös venäläisten tekemät osat, Senaatti vahvisti Olavinlinnan aseman muinaismuistomerkinä → asetettiin muinaistieteellisen toimikunnan valvontaa ja hoito uskottiin Savonlinnan kaupungin asettamalle komitealle: 1910 kunnostettiin ritarisali, matkailijoita alkoi tulla yhä enemmän 1898 jo 3500

Olavin kylpylaitos

- 1892 Ajatus Oy:n perustamisesta, Kylpylaitos Oy Savonlinna, samalla myös anniskeluvarojen käyttö, peruspääoma 50 000€, vrt. kaupungin talousarvio oli 40 000€, osakkeita oli 54 ja paikalliset hankkivat niitä 1 – 6 kpl:tta / osakas
- johtokunnassa alun perin: tohtori Edgren, Kauppias Auvinen, pankinjohtaja Sikiö, apteekkari Hedlund ja rakennusmestari Laukkanen
- paikasta kinasteltiin → Vääräsaari voitti, osoittautui kalliiksi rakentaa, arkkitehtina Ahrenberg ja urakoitsijana Laukkanen, 1896 rakennus oli valmis, avajaiset 15.6.1896
- oli tarkoitettu hermoston, ruoansulatuksen ja verenkierron häiriöistä kärsiville, toipilaille, liiallisen lihavuuden vaivaamille yms.
- aluksi kaupungin lääkärit hoitivat, 1899 omat lääkärit, voimistelut kansakoululla, kunnes laitokseen valmistui oma sali tätä varten
- huvitukset ja seurustelu: orkesteri, kolmet juhla kesäisin: lääkärin ja virkailijoiden juhla, kylvettäjättärien eläkerahaston juhlat ja 29.7. pidettävä Olavinjuhla
- 1917 jo 576 vierasta (sisään kirjautunut vieras) + päiväkävijät yms., silloin venäläisiä oli jo yli puolet
- auki kolme kuukautta

Matkailijayhdistys ja matkailijahotelli

- 1895 Suomen Matkailijayhdistyksen haaraosasto → Pihlajaniemen Ruunavuorelle näkötorni, matkaopas, penkkejä reittien varsille
- Seurahuone: 1890 muutti Lossirantaan (viisi matkustajahuonetta)
- Ajatus uudesta hotellista → Seurahuoneen omistaja Amanda Halonen perusti Huvila Oy Sulosaaren → silta ja huviloita (35 huonetta) Sulosaaren
- Valtuusmiehet päättivät rakentaa 65 000 markkaa maksavan hotellin
- Matkailijahotelli valmistui 1901: alakerrassa ravintola + kolme liiketilaa, toka kerroksessa 17 matkustajahuonetta, ullakolla 17 kesähuonetta, toiminta annettiin vuokralle
- Lisäksi matkustajakoteja syntyi alueelle

Väestö

- Tietoja päästön kymmenvuotistauluista, kirkonkirjoista → virallinen väestötilasto, henkikirjat
- Väestö
 - o 1875: 1023
 - o 1890: 1452
 - o 1900: 2210
 - o 1910: 3155
 - o 1917: 4106

- muuttaneita seuratessa havaitaan trendi → maalta SLN:aan ja täältä Viipuriin / Pietariin

Taudit

- piirilääkärien vuosikertomukset, terveydenhoitolautakunnan kertomukset
- kolera: 1892, 1908, 1901
- isorokko eli rupuli: 1892 jouduttiin perustamaan ”rokkosairaala”, hoidettiin 21 potilasta 1914, jatkuvia rokotuksia
- lavantauti, suolikuume: esim. 1906 38 potilasta, joista kuoli 5, vesi otettiin järvestä tai pilaantuneista kaivoista
- tulirokko, tuberkuloosi, kurkkumätä, hinkuyskä, äkillinen suolitulehdus (yleisin kuolinsyy)
- lääkäreitä kaksi: piiri- ja kaupunginlääkäri, kättilö, rokottaja, vuodesta 1899 diakonissa, 1903 vakinainen sairaanhoitajatar
- apteekki toimi kaiken aikaa
- sairaalat
 - o 1870 – 1876, 1878 - veneerinen sairaala: 20 paikkaa, toimi vuokratiloissa Olavinkadulla
 - o 1894 yleinen sairaala Savonniemelle; sitä ennen lähin oli Mikkeli, matka Mikkeliin oli mäkinen, mutkainen ja pitkä, hyvällä hevosella matka vei päivän, sairaalan kapasiteetti ei riittänyt väkiluvun kasvaessa, ei otettu kulkutautipotilaita eikä mielisairaita, 20 (sukupuolitaudit) / 20 (lasarettipaikat)
 - o 1911 uusi 10-paikkainen kulkutautisairaala Savonniemeen
- synnytykset kotikonstein, toki kättilö oli
- yleinen hygienia kohentui pikkuhiljaa: 1899 palkattiin terveydenhoidon tarkastaja, ongelman kotieläimet, 1914 perusteisiin kaupungin eläinlääkärin virka

Vesikysymys

- Usein järvestä käyttövesi tai huonokuntoisista kaivoista → lavantauti
- 1897 Olavintorille yleinen kaivo, Lossirantaan ja Kauppatorille vesipumput
- 1900 viemäröintisuunnitelma, 1917 mennessä oli jo kohtuullisen kattava

Kaupunkiyhteiskunta kehittyi

- yli puolet elätti itsensä käsityöstä tai teollisuudesta
- 1880 (1354 asukasta) ja 1920 (3882 asukasta):
 - o julkinen toiminta ja vapaat ammatit: 14,5% - 14,8%
 - o mv. ja sivuelinkeinot 0,6% - 1,3%
 - o kauppa ja majoitusliike: 10,1% - 19,7%
 - o liikenne: 2,9% - 11,5%
 - o teollisuus ja käsityö: 51,4% - 39,4%
 - o köyhät: 3,3% - 1,5%
 - o koroilla tai eläkkeellä eläjät: 2% - 6,4%
 - o ei erityistä elinkeinoa: 13,1% - 4,6%
- Vähemmistöryhmät
 - o Kreikkalaiskatoliset: 7,1% - 1%
 - o Ruotsinkieliset: 15% - 2,2%

Köyhäinhoito

- Avustukset, elätteelle (ihmishuutokaupat), vaivaistalon asukkaaksi
- 1880 kaikki veloitettiin maksamaan köyhäinhoitomaksua
- 1879 uusi köyhäinhoitoasetus jokainen oli velvollinen elättämään itsensä
- harkittiin työhuoneen perustamista, ei onnistunut
- hyväntekeväisyysseura edelleen huolehti
- köyhäinhoitotaloasia eteni, Heikinpohjaan vaivaistalo 1896, Kustaa Laukkanen urakoi sen, talo muutettiin Pääskylahden 1906
- köyhiä 1875 3,4% (38 henkeä), 1900 3,8% (88 henkeä), v. 1917 (118 henkeä=

Työttömyys

- 1900-luvun alussa siitä tuli ongelma
- 1901 ehdotettiin, että kaupunki järjestäisi julkisia töitä työttömille, rahatoimikunnan tehtävän mieltä tällaisia, esim. Elisenvaaran ratahanketta käytettiin tähän tarkoitukseen
- 1914 myös vaikea tilanne: sepelinhakkuuta, puun pilkontaa, erilaisia rakennustöitä

Alkoholikysymys

- 1865: kotitarvepoltto kiellettiin, polttimot
- 1886 väkijuomien kauppa kiellettiin maaseudulla, vain kaupungissa sai niitä myydä
- raittiustoiminta, 1888 Savonlinna raittiusseura perustettiin: ehdoton ja yleinen
- 1883 Savonlinnan Anniskelu Oy → tarkat paikat anniskeluun, yleishyödyllisiin tarkoituksiin voittovarot → oli hyvin voitollinen, esim. 1908 yli 100 000 markkaa
- ulkomaisten väkijuomien anniskelu: 1886 avoin yhtiö (kauppiaat) → sekin monopolisoitui pois kauppiaiden käsistä
→ 1900-lvulle tultaessa siis kaksi monopolia ja raittiusväen pyrkimyksiä heijasteltiin määrittelemällä vähittäismyyntipaikat, niiden aukioloajat yms.
mallasjuomien oikeudet Savonlinnan Oluttehdas Oy:llä, anniskelu sallittiin kolmessa paikassa Matkailijahotelli, kylpylaitoksen kasino, Anniskelu Oy:n ravintolassa

Kaupunkikuva, asemakaava ja asuminen

- 1875 kaupunki:
 - kaupunkiin tultaessa tulliportti, Pilkkakosken kanava, maantie vaihtui kaduksi yli uuden kaupunginosan, Haapasalmen yli Pitkääsiltaa pitkin, Iso tori, Lossirantaan (=Valtakatu)
 - Savola Pilkkakosken vasemmalla puolella + työläisasuinalue
 - 1878 uusi kirkko, asumaton Myllymäki, Haapasalmi leveämpi kuin nykyisin
 - Olavintorin ja Pitkäsillan välinen katu: Läntinen torikatu, oikealla puolella reaalikoulu ja vasemmalla kaksi kauppakartanoa: Boehm ja Auvinen, toisella puolella Rundgren & Södermanin ”alapuoti” ja yläpuolella kauppiaiden Johannes Paganuksen ja Stepan Schataloffin kauppakartanot
 - Isotori: laidalla Johan Kolisin ja Jakob Nasarofin kauppakartanot: nyt ne kuuluivat apteekkari Oskad Hedlundille ja kauppias Petter Pirhoselle, maanmittari C. O. Von

Fieandtin rakennus (nykyinen oopperatoimisto), pikkukirkko, nimismies Viktor Brofeltin talo, kaupungin ruiskuhuone

- Torilta lossirantaan: Itäinen torikatu, vanha seurahuone
- Satama Hovilahdessa: Rantakatu
- Linnankadulla Raatihuone → sen jälkeen se muuttui Rantakadulle apteekkari Hedlundin vuokralaiskivi (pormestari, raatimiehet, raastuvanoikeus)
- Komendantin puisto → Tallisaari

Rakennusjärjestys

- Maistraatti antoi luvan tapauskohtaisesti rakentaa asemakaavan ulkopuolelle: Myllymäki, Vääräsaari
- Jos aikoi rakentaa, ilmoitus maistraatille, julkinen huutokauppa, myytiin eniten tarjoavalle, lunastettu tontti tuli rakentaa neljän vuoden kuluessa, piirustukset maistraatille
- Talo kadun viereen, kahdelle puolelle talusrakennuksia, yksi sivu lehtipuilla istutettava
- Haluttiin poistaa pärekatot
- 1879 tulipalo → 14 rakennusta tuhoutui → kauppatori perustettiin ja kaupungin keskusta siirtyi Haapasalmen molemmille puolille Ison torin luota: Läntinen torikatu: Auvisen, Paganuksen ja Ivakoffin talot = itäinen liikekeskus, Haapasalmen länsipuolella läntinen liikekeskus = Alb. Pulkkisen (ent. Kalenius), Olf Albin Pesosen ja Kustaa Laukkasen liiketalot

Asunto ja koti

- Vuonna 1880 Savonlinnassa oli 124 kaupunkikiinteistöä
- Työläisasuntoina ”tönöjä”

1895 asemakaava

- Vanhaan kaupunginosaan uusia katuja: mm Kalmarinkatu, Satamakatu, Akselinkatu
- Valtakatu → Olavinkatu, Linnan ensimmäinen poikkikatu → Herttuankatu, Linnan toinen poikkikatu → Koulukatu
- Uusi kaupunginosa
 - o Savonniemenkatu → Kirkkokatu, sen poikkikaduista nimettiin uudestaan
- Asuinrakennuksia 1890 143 kpl:tta
- Asuntopula → tonttien hinnat nousivat 200 – 300 markasta 1000 – 1300 markkaan
- Huvilakatu parhaimmaksi asuinalueeksi

Alueliitos 1901

- Talvisalon saaren puolesta välin, Kyrönniemi, sekä Venäjän-, Mallat ja Vuohisaari (171 ha)
- 1.1.1901 alueliitos tuli voimaan, Senaatti oli hyväksynyt sen edellisenä vuonna

1908 asemakaava

- rautatielinjaus: Pilkkakoski täytettiin → sen uraa pitkin uusi katu, Pilkkakoskenkatu
- Herttuankatu → Eerikinkatu, Satamakadun itäinen osa → Tottinkatu, Tottinkatu → Possenkatu, nimitys Näälälinnanmäki Hungerborg-nimen tilalle

Kaupunkiasutus laajenee

- Vääräsaareen uutta asutusta, 1909 jo 283 asukasta
- Talvisalossa uutta asutusta → valtuusmiehet 1907: Tulliportin-, Talvisalon- ja Iloniemenkadut
- Kalkkuinniemen rakentaminen 1909 → vain huvilatyyppisiä rakennuksia
- Asutuksen painopiste siirtyi uudempaan k-osaan vanhemman kustannuksella

Asuntokysymys ja uudet piirteet kaupunkikuvassa

- Vuokrat korkeita ja asunnot ahtaita
- 1914 100 huonetta kohden 165 asukasta
- pärekatot katosivat
- kadut mukulakivikaduiksi
- kauppatori muuttui: Matkailijahotelli, Kylpylaitos, Piispanlinna, reaalityseo, raatihuone Olavinkadun ja Kalmarinkadun kulmaukseen
- 1878 luterilainen kirkko A. H. Dahlström, reaalityseo (Sebastian Gripenberg), Kustaa Laukkasen asuin- ja liikerakennus Puistokatu 1 (tillistä, jotka jäivät yli Lyseon rakennuksesta), Olavinkatu 51 KOP:n rakennus, tuomiokapitulin rakennus Myllymäen itärinteeseen, Satama- ja Raatihuoneenkadun kulmaan 1911 F. B. Knifund Oy:n liiketalo
- asuinrakennuksissa myös muutoksia
 - o yksinkertainen empirearkkitehtuuri väistyi: kuusiruutuiset ikkunat, vaakasuora laudoitus, sopusuhtainen jäsentely
 - o koristeellisempi empirearkkitehtuuri: julkisivun pinta rikkoontui, T-ikkunat, koristeleikkaukset, rikas koristelu, julkisivuihin parvekkeita, torneja, ulokkeita → Matkailijahotelli ja Kylpylaitos edustivat tätä suuntausta

Puistot ja kadut

- Komendantinpuisto, Tuomiokirkon puisto, Näkälinnanmäen puisto, istutukset Puistokadun varressa
- Katujen kunto heikko: 1892 päätettiin kunnostaa julkisin varoin → tontinomistajien tuli vain huolehtia kunnosta
- Kaupungin katuosuuksien puhtaanapito, auraus, julkisten käymälöiden hoito annettiin urakalla vähiten tarjoavalle

Sähkölaitos

- 1876 seitsemän öljylamppua Sataman ja Pitkäsillan valaisemiseen
- 1878 16 lamppua lisää
- ehdotus sähkölaitoksesta 1906 anniskeluvoittovaroista → Haislahden rantaan tiilinen sähköasema, 75 hv:n höyryturbiini → 12 kaarilamppua + 30 hehkulamppua

Tulen ja veden vahingot

- 1870 palojärjestys: yksi mies / talo oli lähdeittävä sammutustöihin

- 1879 suurpalossa nähtiin, että vakinainen palokunta ei toiminut hyvin
- VPK
 - o 80 miestä, viikoittain harjoituksia
 - o toimi hyvin 1880 kapteeni Kraemerin talon tulipalossa
 - o toiminta uuvahi
- valtuusmiesten päätös 1912: 30 miehen joukkue, maksettiin palkkaa, kun tarvittiin
- Savolan palot 1882, 1913
- Tulvat 1899, 1924
 - o Huuhtoi ruokamullat, hyyskät, laiturit, rantasaunat
 - o Peitti satamalaiturin, valtasi ison osan kauppatoria

Esikaupungit: Miekkoniemi ja Pääskylähti

- Laitaatsilta
 - o Kellarpellon tilan maille
 - o Ab. W. Gutzeit & Co. 1911 perustetun hinaaja- ja proomulaivaston tukikohdan ympärille
 - o 1917 asui 213 henkilöä, toimeentulo puutavarakuljetuksista
- Miekkoniemi
 - o Miekkoniemen tilan omistaja Karl Jakob Handtwargh alkoi vuokrata tontteja Miekkoniemeltä
 - o 1917 jo 323 asukasta
 - o Mesopotamia Joel Lehtosen mukaan
 - o Osin säädyttöä menoa
- Pääskylähti
 - o Pääskylähten tila apteekkari Oskar Hedlundille → hänen kuoltua valtuusmiehet ostivat tilan kaupungille, vaivaistalo muutettiin sinne Heikinpohjasta ja alueita vuokrattiin → pieni yhdyskunta, 1917 77 henkilöä

Kunnallishallinto ja poliittiset mielipiteet

Raastuvankokous ja kaupunginvaltuusto

- tilanne ennen kuntauudistusta
 - o kaikki valta porvaristolla eli niillä, joilla oli oikeus harjoittaa kauppaa / käsityötä
 - o raastuvankokous → kaupunginvanhimmat
 - o raastuvankokous → raati: pormestarin johtamana maistraattina käsitteli päätösten toimeenpanoa ja valmistelua
- asetus kunnallishallinnosta kaupungeissa 1.1.1875 alkaen
 - o raastuvankokous säilyi → käsitteli vaaliasioita: äänioikeus 1-25 ääntä ← äyrimäärä, suuntaus rajoittaa tätä: ruotsinkieliset ja kauppiat vastustivat, itsellisillä naisilla ja yhtiöillä oli myös äänioikeus, ilman äänioikeutta suuri osa naisista ja ne, joiden tulo jäi alle yhden äyrimäärän
 - o maistraatti: pormestari ja usein kaksi raatimiestä, raatimiehet valittiin kuten valtuusmiehetkin, pormestarin nimitti senaatti (KH:n tehtävät)
 - o valtuusmiehet korvasivat kaupungin vanhimmat: toimikausi 3 vuotta, joka vuosi valittiin 1/3, valtuutettuja aluksi 12, vuodesta 1902 15 ja vuodesta 1914 18,

päätettävät asiat valmisteltiin (jokin valtuutettu tai rahatoimikamari), suurista talousasioista tuli valita lisävaltuusmiehet, osassa päätöksistä tuli alistaa kuvernöörille tai senaattiin

- o eka valtuusmiesten vaali 11.3.1875, pj. ja varapj. valittiin vuodeksi kerrallaan, 1916 alkaen pysyvä sihteeri (sitä ennen valittiin vuosittain): virkamiehet ja kauppiaat hallitsivat valtuustoa
- o rahatoimikunta käsitteli talousasioita

Kaupungin virastot ja virkamiehet

- pormestari: johti puhetta maistraatissa ja raastuvanoikeudessa
 - o 1875 – 1887 Hugo Ferdinand Forss
 - o 1877 – 1890 Arndt Nohrström
 - o 1891 Karl Odert Andersin
 - o 1892 – 1903 Anders Edvard Breitholz
 - o 1904 – 1908 Olli Fredrik Holopainen: joutui pois virasta
 - o 1908 – 1917 Magnus Erik Alopaeus: savutti kaupunkilaisten kunnioituksen
- raatimiehet
- rahatoimikamari ← valtuusmiehet
 - o kamreeri
 - o 1881 alkaen taloudenhoitaja
 - o kaupunginvouti hoiti ulosottoasioita
 - o kaupunginpalvelija
 - o kaupungininsinööri: asemakaavaan liittyvät työt (usein jokin maanmittari hoiti otona)
 - o kaupunginviskaali: yleinen syyttäjä ja vuoteen 1904 ylin järjestyksenvalvoja
 - o kaupunginlääkäri, kääntäjä, satamamestari, tuulaakikirjuri, palomestari, palovartijoita, nuohooja, paimen
 - o lautakunnat: holhous-, vaivaishoito- ja terveydenhoitolautakunnat (vuodesta 1884)

Raatihuone

- Linnankadun ja Koulukadun kulmauksessa
- Sieltä Hovilahteen apteekkari Hedlundin taloon vuokralle
- 1887 kauppias Anders Boehmin testamentattuun taloon 1891 muutto sinne Kalmarin- ja Olavinkadun kulmauksessa, katolle rakennettiin torni + kello

Järjestys

- maistraatin tehtävä, apuna kaupunginviskaali ← prokuraattori
- palovartijat, kaupunginpalvelija ja palomestari olivat velvollisia auttamaan k-viskaalia
- vapaaehtoisen järjestyspartiot 1875
- 1892 poliisi, 1896 jo kaksi poliisia, 1899 oli jo kolme poliisia

Kaupungin talous

- kassojen tilalle yhtenäinen talousarvio 1875 alkaen

- taksoitus: äyrin perustulo alkoi 200 markasta ja 300 markasta (1917) → tuli olla kaksi äyriä ennen kuin vero ryhdyttiin perimään 1917, äyrin hinta päätettiin, 3:50 – 15,00, vuosina 1885 – 1889 maan korkein, 7,60 – 7:80 markkaa, väkimäärän kasvaessa taksoitus osoittautui hankalaksi
- lainanotto: 1880-luvulla jouduttiin turvautumaan vekselilainoihin, joku valtuusmies takasi, isot lainat Matkailijahotellin, kansakoulun, Pääskylahden tilan osto, viemäriverkoston rakentaminen, Haislahden satamalaituri, Kyrönsalmen höyrylossi, 1917 jo yli miljoona markkaa lainaa
- menokohteet 1882 - 1915
 - o maistraatti ja raastuvanoikeus: 26% - 4%
 - o kunnallishallinto: 7% - 5%
 - o Poliisi ja yleinen syyttäjä: 3,5% - 7,5%
 - o Terveystenhoito: 4% - 4,5%
 - o Koulut: 21% - 15%
 - o Palotoimi: 7% - 2%
 - o Köyhäinhoito: 10% - 11%
 - o Satama: 3% - 1%
 - o Kadut: 5% - 8%
 - o Heikinpohjan tila 1% – 0,5%
 - o 1915 uusina kohteina: sähkölaitos (16%), matkailijahotelli (6%), Kyrönsalmen lossi (2,5%), Pääskylahden tila (1%), kaupunkikiinteistöt (2,8%)
- tulokohteet 1882 – 1915
 - o saatavat ja säästöt: 5% - 3%
 - o taksoittamalla: 46% - 36%
 - o muut tulot: 3% - 11,5%
 - o valtionavut: 4% - 4%
 - o satama- ja tuulaakimaksut: 19% - 5%
 - o Heikinpohjan tila: 8% - 2%
 - o Vuokratulot kaupungin maista ja kalavesistä: 9% - 3%
 - o 1915 uusina kohteina: sähkölaitos (9%), matkailijahotelli (2,4%), Kyrönsalmen lossi (3%), Pääskylahden tila (3,5%), tonttimyynti (1%), vuokratulot kaupungin kiinteistöistä (3%)

Valtiopäivämiesten vaali

- 1869 VPJ → joka viides vuosi
- SLN:ssa vain papisto ja porvarit saivat käyttää äänioikeutta (vuonna 1990 51,6% väkimäärästä) → maistraatti laati äänestysluettelon, äänioikeus rajoittamaton
- Vaali maistraatin edessä; ilmoitus kaksi viikkoa aiemmin, päätettiin palkkio ja matkakorvaukset, suljettu lippuäänestys, kanteen äyrimäärä
- Ehdokkaat omasta kaupungista tai muualta: aluksi ruotsinmieleisten valtakausi päättyi 1887, sitten suomalaisuusaatteen kannattajat, kieliriita heikkeni 1890-luvulle tultaessa

Savonlinnan I sortokaudella

- 15.2.1899 helmikuun manifesti

- suuri adressi: Savonlinnassa 602 henkilöä / 667 (yli 15-vuotiaat), kauppias Anders Auvinen edusti Savonlinnaa Pietarissa
- Bobrikov vieraili täällä kesäkuussa 1901: jäätävä vastaanotto
- Venäläistämistoimet: kaksi santarmia, reaalilyseon uusi ops → venäjän kieltä korostettiin, asevelvollisuus
- Syksystä 1901 kagaali: piiritoimikunnat – paikallistoimikunnat, pj:na pankinjohtaja Sikiö
- Kutsunnat SLN:ssa
 - o 1902: 58,2% jäi pois
 - o 1903: 98,3% jäi pois
 - o vastaisku: kuvernööri Munck erotettiin ja tilalle "Vatanen" eli A. Vatatzzi, Sikiö karkotettiin Hampuriin, uusi järjestysvalta: poliisi kuvernöörin valvonnassa → kruununvoudit, k-viskaalille jäi vain syyttäjän tehtävät
 - o 1904 kutsuntalakosta ei tullut mitään

Työväenyhdistys

- wrightiläinen liike: teollistuvan yhteiskunnan epäkohdat tuli korjata oikeudenmukaisuuden ja vallankumouksen estämisen nimissä
- Savonlinnaan Työväenyhdistys etunenässä: maan 7., muut toimivat teollistuneissa ja suurissa kaupungeissa: Helsinki, Tampere, Vaasa, Oulu, Pori, Turku ja Kemi
- Aloitteen yhdistyksen perustamisesta tekivät Kauppias Antti Seppänen, lehtori Aug. Snellman, seppämestari Johan Tavi
- perustava kokous 18.12.1887 → jäsenluetteloon 40 nimeä
- jäsenmäärä 40 – 100
- oma työväentalo 1893 Koulukadulla
- pyrki vaikuttamaan kaupungin asioiden hoitoon: mursi ruotsalaisten ylivaltaa suomalaisen seuran kanssa 1889-1890, vastusti matkailijahotellin perustamista, pyrki edistämään raittiutta, aloite yleisen sauna perustamisesta (onnistui), oma osuuskauppa (onnistui)
- osallistui vuodesta 1889 kunnallisvaaleihin omalla listalla tai antamalla kannatuksen jonkin toisen ryhmän listalle → vaikutus pientä äyrimääristä johtuen
- johtomiehet: mm. Matti Pärnänen pj. 1896-97 sekä 1899-1900 ja Kaarlo Oksanen 1902-03
- suhtautui torjuvasti SDP:n perustamiseen ja Työmies-lehteen
- ammattiosastoja alettiin perustaa → sosialismi alkoi kiinnostaa enemmän
- 9.7.1904 se liittyi SDP:hen
- pysyi hyvin maltillisena koko tämän kauden

Suurlakkotapahtumat Savonlinnassa

- uudeksi kk:ksi Ivan Obolenski, vieraili SLN:ssa syksyllä 1904
- tilanne Venäjällä johti levottomuuksiin ja vastustukseen tsaaria kohtaan
- perustuslailliset ja työväenyhdistys: maaliskuussa 1905: yleinen mielenosoituskävelyretki, Sikiö palasi maanpaosta
- 31.10.1905: koko Savonlinnan tuotanto keskeytyi, joka päivä yleiset kansalaiskokoukset Pitkälläsillalla, leijonalippu Olavinlinnan torniin ja Raatihuone koristeltiin sinivalkoisin lipuin, välikohtaus tuomiokirkossa tuomiorovasti Hedbergiä yritettiin ampua
- hallitsija taipui palauttamaan perustuslailliset olot

- Savonlinnan perustuslaillisten ja työväenyhdistyksen tiet erkaantuivat suurlakon jälkeen ← työväenyhdistys oli radikalisoitunut lakon seurauksena
- valtiopäiväedustajaksi valittiin Sikiö 1905, sitä ennen tätä tehtävä hoiti Heikki Renvall
- ajatus kansalliskaartin perustamisesta → ei onnistunut vaan kaupunkiin perustettiin punakaarti ja suojeluskunta

Suurlakosta maailmansotaan

- 1907 EK-vaalien alla poliittisesti järjestäytyttiin
 - o Sikiö, Savonlinnan nuorsuomalainen yhdistys → ehdokkaaksi lehtori W. Juutilainen
 - o Vanhasuomalaiset: Savonlinnan suomalainen seura → ehdokkaaksi ope Ilma Eerikäinen
 - o Sosiaalidemokraattinen kunnallistoimikunta → ehdokkaaksi Anselm Kannisto (Käck)
- Äänestysprosentti 74,8%, 854 henkilöä äänesti, kansakoulu vaalipaikkana
- Vaaliessa menestyivät nuorsuomalaiset hyvin 48,4% (pysyi 1917 saakka samoilla tasoilla), vanhasuomalaisten kannatus n. 13 – 15%, Sdp 39,6% → jatkossa n. 30% kannatus
- Kannisto valittiin eduskuntaan
- Kunnalliselämää hallitsivat nuorsuomalaiset: Sikiö, W. Juutilainen ja lehtori Eetu Kekomäki
- Taistelua: nuorsuomalaiset vs. vanhasuomalaiset, porvarit vs. työväenyhdistys
- Työväki arvosteli ”kukkarovaltaa”
- Työväki perusti oman osuuskaupan, 1907 Osuuskauppa Elo, 1909 urheilu- ja voimisteluseura Jyry
- Ammattiosastojen perustaminen: 1901 puusepät, kivi- ja aputyöntekijät, kone-, rauta- ja metallityöntekijät, suurlakon jälkeen sitten muut seurasivat

Sivistyselämän ja vapaa-aika

Reaalikoulusta lyseoksi

- Yläalkeiskoulu: lähimmät olivat Kuopiossa ja Haminassa, opetuskielenä ruotsi, mutta sen rinnalle yhä enemmän suomea 1860-lta
- Jos aikoi lukioon → piti muuttaa Kuopioon tai Viipuriin
- Yläalkeiskoulua haluttiin laajentaa lukioluokilla 1865 alkaen
- Uusi koulujärjestys 1872: Lyseot, reaalikoulut ja tyttökoulut
- Savonlinnaan reaalikoulu 1874 alkaen: neliluokkainen, ala- ja yläalkeiskoulut lakkautettiin, rehtorina Karl Edv. Roschier
- Asetus 1883 Savonlinnaan suomenkielinen reaalilyseo → laajeni vuosittain 8-luokkaiseksi, reaalikoulu lopetti samassa tahdissa toimintansa, rehtorina Roschier vuoteen 1890, sen jälkeen E. J. Buddén 1890 - 1917
- Uusi koulurakennus, S. Gripenberg, urakoitsijana Kustaa Laukkanen, otettiin käyttöön syksyllä 1890
- 1914 muutettiin Lyseoksi: yläluokat jakaantuivat reaaliseen ja klassilliseen
- opiskelijamäärät: 1884 (27), 1891 (yli 100), 1910 (150), eka ylioppilaat 1892
- itä-savolainen oppilaitos luonteeltaan

Tyttökoulu

- tyttöjen koukutus oli hyvin järjestetty tämän ajan, 1809 -1841 tyttökoulu, senkin jälkeen jatkui harrastusluontoisesti, 1853 ruotsinkielinen tyttökoulu "herrasväen koulu", 1875 koulu siirtyi Aura Harlinin omistukseen ja johtoon → muutti Koulukadulle, lv. 1881-1882 75 oppilasta ja kolme luokkaa
- 1889 siirtyi Satamakadulle, opetuskieleksi suomi
- 1895-96 jo viisi luokkaa
- 1915 toiminta siirtyi Savonlinnan tyttökoulu Oy:lle ja johtoon Ilma Eerikäinen → siirto Olavinkadun ja Puistokadun risteykseen

Alkeis- ja ammattiopetus

- 1875 kansakoulu Savonlinnaan vuoden 1866 asetuksen mukaisesti
- 1904-05 yli 200 oppilasta, 1911-12 yli 300 oppilasta
- aluksi vuokratiloissa, 1893 Kansakoulun rakennus Puistokadulle
- sen rinnalla iltakoulu 1894 – 1914
- 1892 alempi käsityöläiskoulu, jatkoi sunnuntaikoulun perinteitä
- sunnuntaikoulu jatkui
- yksityinen pientenlastenkoulu jatkui
- SLN:ssa toimi merimieskoulu ja kutomakoulu (1898)
- 1902 perustettiin kotiteollisuuskoulu

Vapaa sivistystyö, kirjastot ja Lindforssin kokoelma

- 1860-luvulla tällä oli ruotsalainen ja suomalainen lainakirjasto
- niiden kokoelmat menivät VPK:n kirjastoon 1886
- 1889 työväenyhdistys perusti oman kirjaston
- 1895 kaupunginkirjasto Aleks. Sikiön aloitteesta: VPK lahjoitti kokoelmansa ja kaupunki osti työväenyhdistyksen kokoelman → luonteeltaan köyhien kirjasto, toimi Raatihuoneella, sitten Kauppatorin laidalla Sikiön talossa ja lopulta Satamakadulla

Sanomalehdet

- Savonlinna-lehti
 - o kauppias Albin Sopenan ja opettaja Aleksander Ramstedt, eka numero 8.4.1876 – 1881, 1883 alkoi uudelleen
 - o suomalaisuus, kansanopetus, raittius, taloudellinen edistys
 - o 1885 levikki oli 400 – 500, 1899 levikki jo 2000
 - o ilmestyi lauantaisin, kolmipalstainen
 - o lehti ja kirjapaino Raatihuoneella, oma talo Olavinkatu 10 (1895)
 - o sortokauden aikana korostui taitelu venäläistämistoimia vastaan → kenraalikuvernööri lakkautti lehden 7.9.1901
- Keski-Savo 1904
 - o Nuorsuomalainen lehti
 - o Taloudellisesti menestyi paremmin kuin Savonlinna-lehti
 - o Oma painotalo: Etelä-Savon Kirjapaino Oy

- Savolainen 1907
 - o Vanhasuomalainen lehti + Kirjapaino Oy Savolainen
 - o Taloudelliset vaikeudet → 1912 tilalle Savonlinnan Kirjapaino Oy
- Lehtien levikkialue sama, josta Lyseo otti opiskelijansa → Savonlinnan taloudellinen ja henkinen vaikutusalue oli sama

Huvitukset

- Perheseurat: vanha seurahuone, varakkaampien kotona
- VPK 1879: kesäjuhlat, soittokunta, laulukkuoro, kirjasto, lukusali, tanssi- ja soittolava komendantinpuistoon ja vuodesta 1887 Nälkälinnanmäellä, oma talo 1890 Koululahden rannalta, toiminta alkoi hiipua, sivistyneistö vieraantui aatteesta
- Työväenyhdistys 1887 alkaen, oma talo 1893 ja siellä alkoi monipuolinen harrastustoiminta
- Raittiusseura 1888, Suomalainen seura, Lyseolaiset, Itä-Suomen eläinsuojeluyhdistys, hyväntekeväisyysseura, Musiikkiyhdistys, liikemiesyhdistys
- Hieman myöhemmin: nuorsuomalainen yhdistys, Suomalaisuuden liiton Savonlinnan osasto, ammattiyhdistykset, Jyry, Riento, osuuskaupat Alku ja Elo, vuodesta 1905 punakaarti
- Kylpylaitos 1896 → sesonki kesään, aiemmin kesä oli autioittanut kaupungin
- 1894 Itä-Savon nuorisoseura
- vapunvietto
 - o 1880-luvulta
 - o Nälkälinnanmäeltä, kuoro esiintyi, lyseolaiset Myllymäelle ja tyttökoululaiset Verkkosaarelle
 - o Myöhemmin VPK marssi
 - o Työväenjuhla 1906, keskuspaikkana Kaikuvuori
- Olavin päivä 29.7.1875 alkaen
 - o Aamulla linnassa ja illalla kylpylaitoksella
- Juhannusperinteet Kaupinsaareissa
 - o Jokin yhdistys järjesti kokkojuhlan
- Ravintolat
 - o Vanha seurahuone lossirannassa (Kolis) → siirtyi Salomon Heiskaselle, ravintola lopetti, mutta juhlasali säilyi tärkeänä paikkana edelleen
 - o Tynkkysen sekä Abramoffin ravintolat isontorin laidalla 1846 alkaen
 - o Kylpylaitoksen ja matkailijahotellin avaaminen 1901 → kahvila torille → vanha seurahuone menetti anniskeluoikeudet
 - o Myös E.A. Kuutin kahvila ja konditoria vuodesta 1900 tuli suosituksi

Musiikkiharrastus

- Jo 1860-luvulla oli vilkas musiikkielämä: tyttökoulun johtajatar Hilda Stadius keräsi ympärilleen musiikin harrastajia → kuoro, musiikki-illat
- 1880-luvulla jo kolme sekakuoroa ja kaksi mieskuoroa sekä ruotsinkielisille omia musiikki-iltoja
- VPK: Aleksander Ramstedt johti, kaupunki tuki anniskeluvaroilla, kapellimestariksi Matti Warvikko
- Savonlinnan musiikkiyhdistys 1891: musikaaliset iltamat

- Kylpylaitoksen myötä taitelijavierailut: Oskar Merikanto, Aino Acté, Irma Tervani, Hanna Granfelt, Väinö Sola, Eino Rautavaara
- Soittokunnan kannatusyhdistys, kapellimestariksi Aatto A. Liljeström 1904: 7-12 soittajaa, esiintyi yhdistysten juhlissa, piti omia ulkoilmakonsertteja, sai tukea anniskeluvoittovaroista, kannatusmaksuista ja esiintymispalkkioista → 1915 Savonlinnan soitannollinen seura

Teatteriharrastus ja elokuvat

- 1850-lta eka vierailut
- kylpylaitoksen ja matkailijahotellin myötä esiintymisiä yhä enemmän: hotellin juhlasaliin näyttämö, Suomalainen teatteri, Kansallisteatteri
- 1908 oma näytelmäseura, "Savonlinnan näyttämö", johtajaksi Knut Sarlin, kuivui kokoon
- Savonlinnan työväenyhdistyksen Näytelmäseura 1914
- 1908 elokuvateatteri, Kullervo Koulukatu 3:ssa, lopetti pian toimintansa
- 1910 uusi elokuvateatteri Salomon Tavi Kirkkokatu 6:ssa
- Saimaa-teatteri tuli sen kilpailijaksi

Urheiluharrastus

- Jo 1880-lta
- 1908 voimistelu ja urheiluseura Riento: houkutteli urheilijoita, jotka eivät olleet työväenliikkeestä kiinnostuneita
- 1909 voimistelu- ja urheiluseura jry
- ongelmana urheilukentän puuttuminen; Puistokadun kansakoulun piha: Hannes Kolehmainen kävi siellä juoksemassa

Olavinlinnan 400-vuotisjuhlat

- puuhamiehet: merikapteeni Karl August Kraemer, apteekkari Oskar Hedlund, kollega Alfr. Poppius, lääninarkkitehti Constantin Kiseleff (johti linnan restaurointitöitä)
- 29.7.1875: aamulla tykinlaukaukset, rovasti Gummeruksen aamuhartaus, Maamme-laulu, puheita
- puheita: senaattori J. W. Snellman, runoilija Aug. Ahlqvist-Oksanen (korosti suomalaisten kiitollisuudenvelka ruotsalaisille → herätti närää suomalaismielisissä), runoilija Julius Krohn-Suonio, suomalaisen teatterin johtaja Kaarlo Bergbom
- illallinen, tanssiaiset
- toka päivänä konsertti ja sitten huviretki Punkaharjulle

Olavinlinnan oopperajuhlat 1912, 1913, 1914, 1916

- Aino Acté ideoi 1907, puolisonsa, kansanedustaja Mikkelin vaalipiiristä Heikki Renvall "tänne sinun pitää järjestää oopperaesityksiä. Mikä sopivin, suurenmoinen paikka sellaiseen yritykseen"
- Aino Acté elvytti suomalaista oopperataidetta, perusti Oskar Merikannon ja Edward Fazerin kanssa kotimaisen oopperan (nykyisen Kansallisoopperan edeltäjä), toinen keino elvyttämiseen oli Savonlinnan oopperajuhlat

- Savonlinnalaiset tukivat hanketta: 5 vuotta á 5000 markkaa anniskeluvoittovaroista, juhlatoimikunta pj:n lehtori W. Juutilainen, Olavinlinnaan rakennettiin näyttämö ja istumapaikat 1500 kuulijalle, lisäksi täällä oli laulu- ja soittojuhlat, paikkana Mallatsaaren vastaranta
- 3.7. alkoivat: 4 – 5000 juhlavierasta, kansankonsertti Olavinlinnan pihassa (2000), Erkki Melartin johti orkesteria, kotimaista säveltaidetta, Melartinin Aino-ooppera, Aino Acté lauloi nimiosan, Adolf Niska miespääosassa, esitettiin yhteensä neljä kertaa, 5.7. alkoivat kolmipäiväiset laulu- ja soittojuhlat, Oskar Merikanto jakoi palkinnot
- 1913: Merikannon ”Elinan surma”, Merikanto johti orkesteria
- 1914: Fredrik Paciuksen ”Kaarle kuninkaan metsästys”, Merikannon ”Pohjan neito”, Merikanto johti orkesteria
- 1916: Charles Gounoudin ”Faust”
- joka kerta Aino Acté lauloi pääosan
- juhlat alkoivat Tuomiokirkon juhlakonsertilla, joissa Aino Acté esiintyi
- kannattavuus ongelmana: 1915 juhlat jäivät pitämättä, kun valtuusmiehet eivät antaneet anniskeluvoittovaroja käyttöön, 1916 Aino Acté luopui taloussyistä

Kirkko ja seurakuntaelämä

Uuden kirkon valmistuminen

- vuodesta 1805 oli toivottu kirkon siirtämistä kaupunkiin
- 1850 Mikkelin läänin kuvernööri jo velvoitti rakentamaan sen kaupunkiin, toteutus kuitenkin siirtyi
- senaatti velvoitti aloittamaan työt 1876 alusta ja aikaa annettiin kolme vuotta
- arkkitehti A. H. Dahlström, kolmilaivainen, punatiilinen, uusgoottilainen (suipot tornit ja suippokaaret), tilaa 2000 hengelle, kaupunki kattaisi 1/8, urakointi Johan Kolisille, kuoli kesken kaiken, vei loppuun hänen vävynsä Otto Alarik Stadius, muurarit Pietarista, samaan aikaan Talvisalon rinteeseen ryhdyttiin raivaamaan hautausmaata
- 1.11.1878 valmis, vihittiin 2.2.1879
- Säämingin kirkko purettiin tämän jälkeen
- Pappila jäi ennalleen eli Ritalanmäelle, kappalainen Paunolanmäelle
- Savonlinnalaiset eivät ottaneet osaa pappivaaleihin, ei ollut rasitteitakaan juurikaan, lähinnä toimitusmaksut, 1892 kaupunkilaiset veloitettiin kustantamaan kh:n palkasta 1400 ja kappalaisen 700 markkaa, 1893 rasitteet vielä kasvoivat: tuli huolehtia virkatalojen rakentamisesta ja kunnossapidosta → vastuut siis jaettiin kaupungin ja sääminkiläisten välillä

Savonlinna saa piispanistuimen

- 1886 kirkolliskokous: maahan saatava 4. hiippakunta
- Senaatti + hallitsija → piispanistuin Savonlinnaan 8.10.1895
- Savonlinnan tuomiokapituli aloitti toimintansa 1.1.1896
- Piispat
 - o 1896 – 1899 Gustaf Johansson: siirtyi arkkipiispaksi 1899
 - o 1899 – 1924 Otto Immanuel Colliander
 - o 1.6.1925 – 30.6.1925 Erkki Kaila

- tilat
 - o Kustaa Laukkasen talosta viisi huonetta
 - o 1913 Piispanmäelle oma rakennus: tuomiokapitulin rakennus
 - o piispa Johansson oli rakennuttanut itselleen 1897 komean, kaksikerroksisen talon Piispanmäelle, 1899 myi Collianderille ja tämä myi sen tuomiokapitulille, piispan virkatalona 1902 alkaen

Seurakuntaelämä

- kh:na Karl Axel Hyrckstedt 1892 – 95
- 1897 – 1906 alkaen Juuso Hedberg, oli siis eka tuomiorovasti: perustuslaillinen pappi
- 1906 Alexander Auvinen
- tuomiokirkkoapulainen palkattiin 1898 alkaen
- kaupunki sai oman kappalaisen
- maaseurakuntaan jäi siis kirkkoherra, kappalainen ja tuomiokirkkoapulainen
- jumalanpalveluksiin muutoksia
 - o yhteinen 1902 saakka
 - o sen jälkeen sääminkiläiset klo 9 ja kaupunkilaiset klo 12 tai 13
- rippikoulut, pyhäkoulut
- työväki erkaantui kirkosta suurlakon jälkeen, samoin sivistyneistö, muu harrastustoiminta kasvaessaan vähensi kirkon kiinnostavuutta

IDYLLISTÄ TEOLLISUUSKAUPUNGIKSI 1917 – 1930

Ensimmäinen maailmansota ja valtiollisen murroksen vuodet

Maailmansodan vaikutus Savonlinnan oloihin

- puutavarakauppa hiipui, metsätyöt loppuivat ja laivaliikenne hiljeni, työttömyys kasvoi → tilapäistyöt, hinnat ja vuokrat nousivat, elintarvikepulaa
- elintarvikelautakunta → maito, sokeri (kortille)
- kylpyläelämä jopa vilkastui, alkoholin anniskelua oli rajoitettu paljon
- tilalle polttopuiden vieminen Pietariin → tervahöyryjen kulta-aikaa
- venäläinen varuskunta Pääskylahden reservikasarmin tiloihin
- jääkärivärväystä: pormestari Erik Alopaeus, maistraatinsihteeri Taavetti Turtiainen, asianajaja Jon Rajasalo, 17 nuorukaista
- poliittinen valta perustuslaillisilla, työväestö ja vanhasuomaliset vähemmistöinä

Vallankumouksen mainingit

- maaliskuun 1917 vallankumous → Savonlinnaankin punainen väri, tsaarikuvat hävisivät, poliisit luopuivat virkapuvuistaan, valtuusmiehet siirsivät poliisin ylijohdon maistraatille → maistraatti pyysi työväeltä apua järjestyksen pitämiseen
- venäläinen varusväki yhtyi vallankumouhumuun
- tieto, että väliaikainen hallitus oli palauttanut Suomen entiset oikeudet, valtuusmiesten pj. Eetu Kekomäki luki julistuksen → kansalaisjuhla
- työväen asema koheni: johtomiehenä, ty:n puheenjohtaja Juho Kosonen → puhui vallankumouksen välttämättömyydestä → porvareiden oli tässä tilanteessa kuunneltava
- työväen jäseniä elintarvikelautakuntaan, sai lävitse 8-tuntisen työpäivän lähes kaikilla työpaikoilla, vaatimus poliisimiehistön erottamisesta (ei mennyt lävitse)
- koska työväellä ei ollut sananvaltaa kunnallisissa asioissa, perustettiin ”eduskunta” 20.5.1917 työväenjärjestöjen yhteiseksi elimeksi

Punaiset ja valkoiset vastakkain

- 1917 kesällä ristiriidat alkoivat kärjistyä
- työväki + venäläiset sotilaat → ajatus porvareilla suojeluskunnan perustamisesta
- jääkärivärvääjät pormestari Erik Alopaeus, maistraatinsihteeri Taavetti Turtiainen, asianajaja Jon Rajasalo sekä maisteri Eino Välikangas ottivat perustamisen hoitaakseen + Itä-Suomen Kutomo OY:n ja Konetehdas Oy:n toimihenkilöt
- 29.8.1917 kokoontuminen → asia tuli julki → matala profiili
- 2.11. valtuusmiehet perustivat erityisen valiokunnan tätä varten → työväki jäi ulkopuolelle
- työväki oli maltillinen ”pikkuporvarillinen”, 26.10. päätös järjestyskaartin perustamisesta, annettiin ”eduskunnalle”
- 14.11. suurlakko (SAJ) → Savonlinnassa työläiset lakossa, muut eivät olleet → työväen vastatoimia → miliisi pakotti koulut kiinni, mutta heti kohta ne avattiin
- suurlakon jälkeen järjestyskaartit olivat vastakkain
- suojeluskunnassa tammikuussa 400 miestä, Kaarlo Wennerström, hyvin koulutettu ja varustettu

- järjestyskaarti: 200-150 vs. 92, päällikkönä Herman Moilanen, tukena Putikon tehdasyhdyskunnan punakaarti, päällikkönä J. V. Johansson (60 miestä)
- porvarit liittoutuivat tuleviin kunnallisvaaleihin
- tieto itsenäisyydestä → ihmiset sivuuttivat, huomio oli maan levottomissa oloissa
- joulunpyhinä suojeluskunnan päällikkökurssit
- 5.1.1918 sotilasjuna idästä (200-300 miestä), rangaistusretkikunta, oli kerrottu suojeluskunnan kohtelevan työväkeä huonosti, ty:n pj. Juho Kosonen ei tiennyt → soitto Mikkeliin Haloselle → sotilaat kääntyivät pois → Johansson käännätti junan takaisin Savonlinnaan
- asema, lennätinlaitos, puhelinkeskus ja poliisilaitos miehitettiin + kotitarkastukset + vangitsemiset (50), paikkana työväentalolle Koulukadulle → Juho Kosonen yritti lopettaa, Mikkelin Halonen vapautti
- työväellä erimielisyyttä: Johanssonin kova linja – Halosen / Kososen myöntöväinen linja → Halosen / Kososen kanta voitti
- porvarit ottivat samaan aikaan yhteyttä Helsinkiin: senaattori Svinhufvud ja porm. Alopaeus → venäläiset saivat käskyn poistua kaupungista
- sopimus: valtuusto, ”eduskunta” + työväen järjestyskaarti 8.1.1918: aseet Tottin torin kaivoon kaksi vrk:tta sen jälkeen, kun venäläinen sotaväki on poistunut + kaivoon kaksi lukkoa, toimikunta 3+3, joka päättäisi aseiden tulevasta käytöstä → sotilaat poistuivat saman iltana
 - o valkoiset: halusivat saada venäläisen sotaväen pois
 - o punaiset: pakotettava suojeluskunta luopumaan aseista
- lopputulos: SLN tiukasti valkoisten käsissä

Savonlinnan valkoisten hallussa

- 21.1.1918 kolmisen kymmentä suojeluskuntalaista Viipuriin → sotivat Karjalassa
- kutsuttiin Savonlinnan maalaissuojeluskunnista miehiä tilalle ← pelättiin Varkauden punakaartin toimia
- 26.1.2018 Wennerströmin johdolla riisuttiin aseista 30 venäläiseltä sotilaalta kiväärit Pääskylahdessa, sen jälkeen Putikon järjestyskaarti (Johansson lähetettiin Pohjamaalle ja sille tielle hän jäi)
- punaisten johtomiehet vangittiin, myös Juho Kosonen → työväentalolle → Eden elokuvateatteriin → kesäkuuhun mennessä oli vapautettu tai siirretty Mikkelin lääninvankilaan
- muutama punainen pääsi livahtamaan Varkauteen, ajuri Emil Parkkinen (valkoisten vihaama, oli mukana tammikuun vangitsemisissä) → teloitettiin Huruslahden jäällä ja samalla myös SLN:n komppanian päällikkö Herman Moilanen + viisi muuta savonlinalaista punavankia, savonlinalaisilla oli iso osuus Varkauden valtaamisessa
- punaisten tappiot 11 kaatunutta ja saman verran valkoisilla
- kahdeksan sankarihautausta, erityinen hautapaikka Tuomiokirkon puistoon

Uuteen aikakauteen

- tärkeät kauppayhteydet Venäjälle katkesivat → normaali itä-suomalainen pikkukaupunki

Elinkeinoelämä

Kauppa ja rahaliike

- metsät toimeentulon perusta: metsäkaupat, rahti, kantohinnat, sahat, hinaaja- ja lotjalaivasto, telakka- ja konepajateollisuus
- Savonlinnan ympäristö vaurastui → kaupunki kehittyi, asukasluku 1917 (4000), 1939 (8000)
- Tukkukaupat;
 - o And. Auvinen Oy: And. Auvinen, J. Aleks. Auvinen
 - o 1917 Alpo Jordan + A. W. Karvonen: Savonlinnan Tukkukauppa → kaupungin suurin
 - o 1935 Savo-Karjalan Tukkuliike Oy
 - o toivat tavaraa suoraan Euroopasta, ei enää Pietarin kautta
- erikoisliikkeitä usealle alalle
- kauppiaskunta heterogeenisempi kuin aiemmin → liikemiesyhdistys herätettiin henkiin 1917 → Savonlinnan Kauppaseura
- osuuskauppaliike
 - o osuuskauppa Alku 1903 – 14
 - o työväen osuuskauppa Elo 1906 – 12
 - o sodan aikaan edelleen heräsi toiveita edullisemmista hinnoista ja yksityiskauppioiden kiskonnasta
 - o Savonlinnan Osuusliike 1917 (OTK) → myymälä Olavinkadulle, nimeksi 1923 **Itä-Savon Osuusliike**, 1939 mennessä 25 myymälää + kaksi kahvilaa + leipomo, luonteeltaan työväen liike
 - o 1920 sille kilpailijaksi Savonlinnan – Säämingin Osuuskauppa (SOK), nimi muuttui **Keski-Saimaan Osuusliikkeeksi**
- pankit
 - o jo olemassa olleet: Pohjoismaiden Yhdyspankki → PYP:n talo entisen Sikiön talon kohdalle, KOP, Kauppapankki
 - o 1917 alkaen Savo-Karjalan Osakepankki
 - o 1922 Maatalous-Osake-Pankki → uusi liiketalo Auvisenrinteeseen raatihuonetta vastapäätä
 - o säästöpankit: Savonlinnan säästöpankki ja Säämingin säästöpankki

Käsityö ja teollisuus

- vanhoja ammatteja katosi
- uusia ammattimiehiä tarvittiin yhteiskunnan muuttuessa
- teollisuus korvasi useita ammatinharjoittajia
- 1917 **Itä-Suomen kutomo Oy**: perustava kokous: Savonlinnasta mukana And. Auvinen Oy, Abel Häyrinen Oy (tukkukauppa), P. J. Kososen perilliset ja pankinjohtaja Aleks. Sikiö ja pankinjohtaja K. Rautakorpi → puuvillatehdas Savonlinnaan → ostivat ison maa-alueen kaupungilta → hanke kariutui Venäjän vallankumoukseen ja sitä seuranneeseen inflaatioon
- 1920 Itä-Suomen Kutomo Oy:n osake-enemmistö siirtyi **Ab. Wilh. Schauman Fanerfabrik** – yhtiölle
 - o vuorineuvos Wilhelm Schauman 1912 Jyväskylässä eka vaneritehdas → Kutomon hallussa ollut maa-alue, hyvä raaka-ainesaatavuus ja liikenneyhteydet

- 1921 syksyllä tehdas käyntiin: 1924 12 000 m³ vaneria, työntekijöitä 300-400, nimenä Itä-Suomen Kutomo Oy vuoteen 1938, sen jälkeen **Oy Wilh. Schauman Ab:n Savonlinna tehta** (Runar Andersson)
- 1929 tulipalo → 1930 taas käyntiin
- 1935 - 37 20 000 m³ suuruinen tuotanto, työntekijöitä n. 800 + 38 toimihenkilöä
- uusi konepaja 1917 M. V. Turunen pyysi valtuusmiehiltä Lypsynimeltä aluetta konepajaa varten → 1917 **Konetehdas Oy:n** perustava kokous → 1918 tehdas valmis (200-300 työntekijää) → 1922 osake-enemmistä **W. Gutzeit & Co:**lle → 1924 nimi muuttui **Lypsyniemen konepajaksi** → valmisti laivat, laivankorjaukset, uittokalusto, höyrykoneet ja -kattilat, metsätyökalut yms. → tuotanto laajeni selluloosateollisuuden koneita ja laitteita
- Laitaasilta
 - **W. Gutzeit & Co:n** korjauspaja
 - 1918 yhtiö siirtyi valtion omistukseen → alue alkoi kehittyä → yhtiön hinaaja- ja lotjalaivasto, nippu-uitto lisääntyi Laitaatsalmessa 1920: 14 692 nippua → 1939 90 725 nippua
 - 86 työntekijää
- Savonniemen konepaja
 - 1919 uudeksi omistajaksi **Savonlinnan Konepaja Oy**
- Savolan saha
 - 1927 laajennettiin, **Savolan Oy** → **Savola Oy** (koko osakekanta And. Auvinen OY:llä)
 - 50-60 työntekijää
- mylly
 - Alpo Jordanin mylly Haislahteen 1928: ruis-, vehnä- ja ryyrikoneistot
- Osuusmeijeri
 - 1921 perustettiin **Savonlinnan seudun osuusmeijeri**, ulkopuolella muutama iso tila, joilla oli **Osuusmaitokauppa**
 - nämä kaksi yhdistettiin **Savonlinnan seudun osuusliike Tuote** 1921, eka hallituksen pj. oli Nojanmana kartanon omistaja Evert Niemelä
 - oma meijeri Possenkadulle 1926, siihen liittyi kilpaileva osuuskunta Osuusmeijeri Maakunta
 - tuotteen toiminta laajeni maatalouskauppaan ja teurastamoon
- kirjapainot jatkoivat toimintaansa: **Savonlinnan Kirjapaino Oy** ja **Etelä-Savon Kirjapaino Oy**
- teollisen tuotannon volyyymi
 - 1918: 6 teollisuuslaitosta – 76 työntekijää – 617 hv:n käyttövoima – 936 000 mk. tuotannon arvo
 - 1929: 17 teollisuuslaitosta – 623 työntekijää – 1373 hv:n käyttövoima – 43 236 000 mk. tuotannon arvo
 - 1939: 21 teollisuuslaitosta – 1325 työntekijää – 2828 hv:n käyttövoima – 64 830 000 mk. tuotannon aro
 - suurimmat: Schaumannin vaneritehdas, Lypsyniemen konepaja, Laitaatsillan koepaja ja laivaveistämö, Savolan saha

Liikenne ja matkailu

Rautatieyhteydet

- Pietarin-yhteyksien katkeaminen oli iso isku rautatieliikenteelle

- 1919 – 1930 – 1938
 - o Lähti matkustajia: 47 000 – 87 000 – 74 000
 - o Lähti tavaraa: 4 700 tn. – 20 600 tn. – 27 000 tn.
- Seisakkeet rakennettiin Pääskylaan 1923, keskustaan Koululahteen 1932 ja Laitaatsiltaan 1933

Laivaliikenne

- Pietarin-yhteyksien katkeaminen oli suuri iso tervahöyryliikenteelle
- Savonlinnassa rekisteröidyt alukset 1918 – 1929 – 1939
 - o Yhteensä höyrylaivoja ja proomuja: 131 – 290 – 310
 - o Yhteensä kantavuus (nto-rekisteritonni): 11 330 – 24 628 – 24 747
 - o V. 1925 oli maan neljänneksi suurin kantavuus: edellä vain Hki, Viipuri, Maarianhamina
 - o Suurimmat varustajat: Ab W. Gutzeit & Co, Tornator Oy A. Ahlström Oy, Savonlinnan Puutavara Oy (Nestori Kojonen) → Sulka Oy → fuusioitui Rauma-Repolaan
- Matkustajalaivayhtiöt jatkoivat toimintaansa
 - o **Höyryvenhe Oy Kerttu** -yhtiö ja **Saimaan Höyrylaiva Oy**: yhtiöitten takana And. Auvinen Oy, Aleks. Sikiö, tj. Janne Sihvonen
 - o Luovuttiin SLN – Lappeenranta –reitistä
 - o Yhtiöiden kannattavuus laski 1919 – 1939: lamakausi ja autoliikenteen kasvu
 - o Pitivät käsissään muita Savonlinnaan johtavia reittejä paitsi Kuopion reittiä

Moottoriliikenteen kasvu

- V. 1928 jo 60 autoa + sitä sivuavaa liiketoimintaa
- SLN –Punkaharju –reitti aloitti 1923 → laajeni muillekin reiteille → kaukoreitit myös
- 1933 Oy Matkahuolto Pitkäsillan lähelle
- paikallisliikenne 1925: Kauppatori – Laitaatsilta → Laitaatsilta – Pääskylaan (19 pysäkkiä)
- Kyrönsalmen ylittäminen
 - o Vuoteen 1934 höyrylautalla
 - o Kyrönsalmen raitatiesillan järjestäminen autoliikennettä varten, oli suuri parannus

Tietoyhteydet paranevat

- 1939 päivälahdet saatiin jo saman iltana Savonlinnaan
- **Savonlinnan Puhelinyhdistys** osti 1921 Savonlinnan Telefooni-Oy:ltä keskusaseman laitteineen ja verkkoineen
- 1929 keskus automatisoitiin, sijaintipaikkana Miljoonatalon piharakennus

Matkailu ja kylpylaitos

- kävijämäärät Olavinlinnassa: 1922 (11 000), 1928 (13 500), 1932 (8 000), 1939 (29 000)
- linnaan suunniteltiin laajoja saneeraustöitä → vain pieni osa toteutui
- Pyhän Olavin Killan perustaminen 1924 → Linnatuvasta Killan sali

- 1920-luvulla uusi laivalaituri, herätettiin henkiin Suomen Matkailijayhdistyksen paikallisosasto, 1924 se avasi matkailutoimiston → se siirtyi 1926 Nälkälinnanmäelle
- matkailijoille läpikulkupaikka → laajenemisen esti majoitustilojen puute (vain vanha seurahuone, pari matkustajakotia) → 1939 kaupunki lupasi luovuttaa tontin ja ryhtyä osakkaaksi matkailijahotelliin
- kylpylävieraita n. 400 → tuotti voittoa koko ajan, osakekanta savonlinalaisilla; Savonlinnan kaupunki ja asianajaja Jon Rajasalo
- Huvila Oy Sulosaari oli voittoisa
- 1929 paloi kasinorakennuksen juhlasali → toi i kituliaasti vuoteen 1934 → osakkeenomistajat esittivät sen myymistä kaupungille
- kylpylaitos oli kiinni 1934 - 37
- 1937 perustettiin **Savonlinnan Kylpylaitos Oy**: Savonlinnan kaupunki, savonlinalaisia liikemiehiä, Kirvu luonnonparantolan tj. M. W. Latvalahti: osakepääoma 500 000 mk. → avasi ovensa 1937

kaupunki ja sen asukkaat

Väkiluku

- 1918: 4135
- 1928: 4878
- 1940: 8016
- alueliitos 1932: Miekkoniemi, Laitaatsilta, Pääskylähti ja Lypsyniemi → 2196 asukasta silloin

Terveydenhuolto

- 40-paikkainen yleinen sairaala
- 10-paikkainen, kaupungin kuumesairaala, uusi rakennus Savonniemeen 1912, yleisen sairaalan vieressä
- lääkärit: piiri- ja kaupunginlääkärit, yleisen sairaalan lääkäri, kesäisin kylpylaitoksen lääkäri
- synnytyslaitos
- mielisairaanhoido → 1927 Moisioin sairaala
- kaksi apteekkia
- 1926 Savonlinnan terveysisärsä
- vitsauksena huono hygienia → vesiolot → kaupungin vesijohtolaitoksen perustaminen 1940

Alueliitos 1932

- Laitaatsalmi, Miekkoniemi, Lypsyniemi ja Pääskylähti
- Anomus valtioneuvostolle jo 1919 → Sääminki ei suostunut, Sääminki samalla kritisoi Laitaatsillan ja Miekkoniemen tulevia kustannuksia
- Valtioneuvoston päätös 1931 ja liitos toteutui 1932

Asuntokysymys ja asemakaava

- Jatkuva asuntopulaa

- Kaupungin oma asuntorakentaminen → 1922 mennessä kaksi kunnallista asuinrakennusta: Heikinpohja ja Kalkkuinniemi
- Talvisalon vuokra-alue
- Sisäasiainministeriö vahvisti uuden asemakaavan 21.10.1929
- Alueliitos → kysymys Miekkoniemen kaavoittamisesta → vahvistettiin 1936, samalla se ulotettiin Pääskylahteen

Sähkökysymys

- Haislahdessa sähkövoimala vuodesta 1908
- Itä-Suomen Kutomo Oy (Schauman) perusti uuden → kaupunki suostui ostamaan kaiken kaupungin tarvitseman sähkön siltä

Palontorjunta

- Nojasi VPK:n varaan
- 1931 suuri tulipalo → vakinainen palokunta ja varat osoitettiin talousarviossa, kuusi miestä, aloitti toimintansa 1932, sen rinnalla VPK sekä Itä-Suomen Kutomo Oy:n ja Lypsuniemen konepajan ja Laitaatsillan tehdaspalokunnat

Kaupunkikuva

- kivialot
 - o ennen I maailmansotaa: Lyseo, tuomikapitulin talo, Kustaa Laukkasen talo, KOP:n talo
 - o 1926 Puistokadun kansakoulu, Osuusliike tuotteen meijerirakennus, Miljoonatalo (As-oy Olavinkatu 37)
 - o 1925 Maatalous-Osake-Pankin talo
 - o 1937 Pohjoismaiden yhdyspankin talo
- kaupungin virastot pois raatihuoneelta postitaloon
- Laitaatsilta 1920-luvun lopulla
 - o kolme kauppaa, urheilukenttä, kahvila, kansakoulu
 - o 1940 asukkaita 464
 - o Gutzetilla suurin osa töissä
- Miekkoniemi
 - o Mökit hujan hajan
 - o Asukkaita 1940 1351
 - o Salapoltto ja viinanmyynti
 - o Hitaasti kaupungin palveluita: lastentarha, VPK, rukoushuone entisen työväentalon Ilolan tiloihin

Kunnalliselämää ja kansalaistoimintaa

Kunnalliselämän murros

- Yleinen ja yhtäläinen äo. kunnallisvaaleihin maalla ja kaupungeissa 1917 – ”demokratian toinen läpimurto Suomessa”

- Valtuutettuja ennen uudistusta (18), vuodet 1917 – 1924 (24), vuodesta 1925 (23), kolmeksi vuodeksi kerrallaan, 1/3 uusiksi joka vuosi, vuodesta 1925 koko valtuusto valittiin kerrallaan, vaaleja varten keskusvaalilautakunta ja äänestysalueille vaalilautakunnat, listavaalit
- Puolueet:
 - o Monarkistit: Kansallinen kokoomus: Savonlinna-Säämingin kansallisseura
 - o Tasavaltalaiset: Kansallisen edistyspuolueen Savonlinnan p-yhdistys
 - o Työväenliike: pj. Otto Vartio, Vapauslehti Mikkelistä käsin, paikallisena toimittajana Juho Kosonen
- Eka vaalit 4.12.1918: porvarit 18 (kokoomus 14, edistys 4), SDP 6
- Kaupunginvaltuuston pj:ksi lehtori Eetu Kekomäki, ollut tässä tehtävässä vuodesta 1910
- Luonteenomaista vastakkainasettelu porvariryhmien välillä ja edelleen porvarit vs. sosialistit

Kunnallishallinto

- Pormestarina August Hietanen 1918 – 1936, Kaarle Hilapuu 1936 – 68
- Kunnalliset tehtävät lisääntyivät
- Maistraatti kuten aiemminkin: pormestari + kaksi raatimiestä
- Rahatoimikunta (kh:n edeltäjä), pj:na 1919 – 26 Birger Berndtson, 1927 – 30 lehtori A. O. Vainikainen
- **1927 muutos:** rahatoimikunta lakkautettiin → tehtävät KH:lle, maistraatti menetti hallintotehtävät, jäi vain valtionehtäviä hoitavaksi hallintoviranomaiseksi ja järjestysasioiden tuomioistuimeksi
- Savonlinnassa hyväksyttiin KH:n ohjesääntö 1930, astui voimaan 1931
- KH = kaupunginjohtaja ja kuusi valtuuston valitsemaa jäsentä, toimikausi yksi vuosi
- Eka kaupunginjohtaja Viljo Hyvärinen 1931 – 63
- Paljon uusia virkoja: k-insinööri, k-sihtööri, rahatoimiston johtaja, kaupungin kassanhoitaja, kaupungin kanslisti, kanslia-apulaisia
- Paljon uusia lautakuntia
- Liityttiin Mikkelin piirimielisairaalan kuntainliittoon → Moisio sairaala sekä Savon työlaitoksen kuntainliittoon
- Toimitilat: raatihuone kävi pieneksi, Paasikallion talo 1920 → siellä ollut postitoimisto siirtyi Raatihuoneelle

Vaivaishoidosta sosiaalihuoltoon

- 1922 laki velvoitti kunnan hankkimaan elatusta ja hoitoa, jokaiselle joka ei sitä tarpeenmukaisesti voinut muualta saada
- avun muotona kotiaivustukset, hoito yksityiskodeissa ja laitoshoido
- lastenkoti 1919, aluksi vuokratiloissa, vuodesta 1921 Pääskylahdessa
- Savon työlaitos: vaivaistalo nimettiin kunnalliskodiksi, siirtyi Pääskylahdesta Vuohimäkeen
- 1924: lamakausi → työttömyys kasvoi → työttömyyslautakunta → työkohteiksi mm. Kyrönniemen urheilukenttä, Tuokkolahden sillan pengerrystyö, itään ja länteen menevät maantiet
- köyhäinapua sai 1930 (7,1%), 1931 (23,3%)

- köyhäinhuollosta riitaa puolueyhörmien välille: sosialistit syyttivät epäoikeudenmukaista yhteiskuntaa, porvarit kauhistelivat kalleutta

Kaupungin talous

- määränemmistöpäätöksiä
- KH johti taloutta vuodesta 1931, sen apuna rahatoimisto
- veroäyri
 - o 1918: 8,00 mk.
 - o 1927: 12:15 mk. (maan korkein taas)
 - o 1932: 13:70 mk.
 - o 1939: 10,00 mk.
- Osallistuttiin dollarilainan ottamiseen 1924 → suuria kurssitappioita, koska markka otettiin pois kultakannasta 1931 ja markka devalvoitui suhteessa dollariin
- Velkaantumisen pysyi hillinnässä, mutta veroäyri oli jatkuvasti korkealla tasolla
- Talousongelmat pahenivat 1930-lilla ← lamakausi, uudet k-osat, eduskunta myönsi avustusta 500 000 mk. ja halpakorkoista lainaa 800 000 mk.
- 1934 valtiovarainministeriön tutkimus → talousarviota tasapainotettiin, saatiin avustusta 407 000 mk. Ja veroäyri saatiinkin laskuun vuoden 1932 huippulukemasta
- vuonna 1939 kaupungin menot 11 570 000 mk.

Kunnalliselämää sotien välillä

- Wäinö Aaltosen sankaripatsas Tuomiokirkon puistoon paljastettiin 16.5.1921
- KV:n pj. Eetu Kekomäki: *"Jokaisen oikean suomalaisen on kalliiksi ostettua vapauttaan varjeltava, jokaisen kunnan kansalaisen tulee olla torjumaan sitä uhkaavat vaarat. Täällä olevat risti velvoittavat meitä jokaista isänmaan eteen elämään ja työtä tekemään, jos niin tarvitaan kuolemaankin".*
- Suojeluskunta
 - o asema vahva ja näkyvä
 - o perustettiin syksyllä 1917, osallistui sotatoimiin
 - o 2.8.1918 suojeluskuntien asema vahvistettiin maassamme asetuksella → suojeluskunta perustettiin uudelleen 17.10.1918
 - o eka paikallispuhallikko tri Oskari Ruotela, valtuusto antoi merkittävän avustuksen, jota sosialistit vastustivat
 - o tilaisuuksien järjestäjä, urheilu- ja musiikkielämän keskipiste
 - o taistelukoulutusta → ampumaharjoitukset ensin Pääskylahdessa sitten Talvisalossa
 - o poikakomppania
 - o Oma talo Tapionkadulla (Sotilaspujankadulla)
 - o Paikallispuhallikkoina jääkäripuhallikko Kaarlo Wennerström, jääkärimajuri Kalle Mata
- Lotta Svärd -yhdistys
 - o Paikallisyhdistys perustettiin 7.10.1919
 - o pj:na Elli Hällström 1919 – 37
 - o muonitusjaosto, lääkintäjaosto, varustusjaosto, keräysjaosto
- puolueet
 - o kokoomus

- suurin v-ryhmä, SDP:n noustua suurimmaksi, kokoomus oli suurin porvarillinen ryhmä
- Eetu Kekomäki johti valtuustoa 1910 – 47
- Savonmaa-lehti oli äänenkannattaja, sopivia, kouliintuneita henkilöitä
- Edistys
 - aluksi kilvoitteli kokoomuksen kanssa, mutta heikkeni
 - Mikkelissä ilmestynyt Länsi-Savo oli äänenkannattaja
 - sisäisesti hajanainen
 - johtomiehiä tj. Oskari Räisänen, lehtori Hannes Salovaara tehtailija Aug. Alho ja kauppaneuvos Alpo Jordan
- ML
 - äänenkannattajana Itä-Savo
 - vuoden 1930 vaaleissa kaksi valtuutettu
- SDP
 - revanssihenkinen politiikka, suuri mielenosoitusmarssi vappuna 1920 työväentalolta Talvisaloon ja takaisin
 - menestys oli aika vaatimatonta kunnallisvaaleissa
 - 1919 puoluehajaannus → Suomen sosialistinen työväenpuolue (kommunistit ja SDP:stä irtautuneet vasemmistoradikaalit), niiden kannatus jäi alhaiseksi SLN:ssa
 - Miekkoniemeen uusi työväentalo 1926, suljettiin hetkeksi 1930, talous heikko → myytiin rukoushuoneyhdistykselle
 - omat työväenyhdistykset Pääskylaan ja Laitaatsiltaan
 - johtomiehinä: Otto Vartio 1926 – 38, Enok Issakainen 1938 -, toimittaja Toivo J. Aro, edusti SDP:tä KH:ssa oli eduskunnan jäsen 1929-30
- vaalit
 - 1930: kok (10), ed. (6), ML (2), SDP (5)
 - 1931 alueliitoksen vuoksi uudet vaalit → paikkaluku nousi 29: kok (9), ed. (5), puolueettomat porvarit (2), SDP (13)
 - 1939: kok (11), ed. (6), SDP (12)
 - 1930-luvun lopulla työväenliike ja poliittinen keskusta alkoivat lähentyä: 1939 olisi ollut valmis osallistumaan itsenäisyysjuhlaan, jos suojeluskunta ei osallistuisi, ei toteutunut, Cajanderin punamultayhteistyö heijastui siis täälläkin
- Lapuan liike → Suomen Lukon Savonlinnan piiri : johtajana tri Vartiovaara, toiminta oli hiljaista Savonlinnan seudulla

Sivistyselämä ja vapaa-aika

Koulut

- Lyseo: opiskelijamäärä yli 300 lv:ssa 1944-45, uusi rakennus 1890, uudistuksia rakennuksessa 1938, rehtorina W. R. Hietalahti 1918 – 44, Veikko Ervola 1944 -69
- Yksityinen tyttökoulu Liljebladin talossa, vuodesta 1921 mahdollista siirtyä Lyseon yläluokille jatkamaan opintojaan, eka tyttöylioppilas 1923, 1930 tyttökouluuyhtiö muutti koulun yliopistoon johtavaksi tyttölyseoksi, siirtyi valtion kouluksi 1950, opiskelijoita 1942-43 jo 305, johtajattarena Ilma Eerikäinen 1914 – 24, 1925 – 1945 Hulda Hytönen

- Kansakoulu: Puistokadun kiinteistö 1893, uusi kivirakennus 1926 (rakennettiin dollarilainan turvin), oppilaita 1920-lla 400-500, alueliitos 1932 → uusina kansakouluina Pääskylähti ja Laitaatsilta, oppilaita yhteensä 1939 jo 900, tunnetuin rehtori Paavo Paasio Puistokadun koulussa 1914 – 44

Vapaa sivistystyö ja kirjasto

- 1921 – 28, kansalaisopisto, kurssitoiminta alkoi 1921, oppilaita 1925 jo 94, toimipaikkana Puistokadun kansakoulu, opettajina muiden koulujen opettajat, 1938 settlementtyhdistyksen pitämänä, taustalla Savonlinnan Kristillis-yhteiskunnallisen työkeskuksen kannatusyhdistys → Savonlinnan vapaaopisto (220 opiskelijaa), toimipisteinä koulut
- kirjasto: Satamakadun ja Kalmarikadun kulmauksessa (Hulikantalo), oli suljettuna 1922-23, Mikkelin maaherra puuttui tilanteeseen → avattiin uudelleen toukokuussa 1923 entisissä tiloissaan, tilanahtausta, helpottui 1927, kun poliisilaitos siirtyi toisaalle, uusi kirjastotalo Näлкälinnanmäelle 1964

Sanomalehdet: Itä-Savo (Savolainen) ja Savonmaa (Keski-Savo)

- Savolainen muutti nimensä Itä-Savoksi lokakuussa 1917, tasavaltalainen lehti, oli edistyspuoleen äänenkannattaja, osakkaissa paljon maanviljelijöitä → maalaisliiton äänenkannattajaksi 1927, levikki 1918 (6000), 1944 (9300)
- Keski-Savo, kokoomuksen äänenkannattaja → lakkautettiin 1919 ja tilalle Savonmaa, levikki 1918 (5000), 1944 (7000)

Musiikki, Teatteri, taide

- Musiikkielämä
 - o taantui ← ei anniskeluvoittovaroja, SLN:n soitannollisen seuran johtaja Aatto Lijleströmin siirtyminen armeijan palvelukseen
 - o VPK ja suojeluskunta yrittivät → 1924 Savonlinnan suojeluskunnan laulajat
- Teatteri
 - o Työväenyhdistyksessä aloite 1914, toistakymmentä näyttelijää, 1917 perustettiin toinenkin työväennäyttämö → 1919 sopuun ja teatterit yhdistyivät **Savonlinnan Työväen Näyttämöksi**, johtajaksi Anssi Julkunen, Seurahuoneella esityksiä, hyvin yleisöä, maaseutukiertueet, nimi muuttui **Savonlinnan Työväen Teatteriksi**, johtajaksi Sulo Autere 1925, Valtuusto antoi määrärahan 1925, ehtona siteiden katkaisu työväenyhdistykseen, onnistui kannatusyhdistyksen perustamisen myötä, lamakausi oli heikkoa aikaa
- Kuvataide
 - o 1918 taideyhdistys kaupunkiin: aloitteen teki lyseon piirustuksenopettaja Elias Muukka, keväisin näyttely vuodesta 1919 alkaen, yritettiin pysyvää taidekokoelmaa Savonlinnaan, ei onnistunut
- kirjallisuus
 - o Joel Lehtonen, syntynyt Säämingissä, kävi lyseota 1893-97, *Kerran kesällä* –romaani kuvasi Savonlinnan seutu

Urheilu

- porvarillinen Riento, työväenyhdistyksen Jyry (TUL:oon 1919), Savonlinnan Uimaseura ja Savonlinnan Naisvoimistelijat
- Tukholman olympialaiset → innostusta täälläkin
- 1929 SapKo
- harrastuspaikkojen puute pulmana → keskustelu urheilukentästä (Kirkkopuisto, Kyrönniemi), päätös 1931

Huvitukset

- Seurahuone ja työväentalo paikkoina
- Rantapaviljonki Linnankadun satamanpuoleisessa päässä
- E.A. Kuutin kahvila satamassa
- Anniskeluoikeudet kieltolain päätyttyä 1932: seurahuone, rantapaviljonki, Itä-Savon osuuskaupan ravintola, Kauppaseura, olutoikeudet kolmelle olutravintolalle, supistettu oikeus Miljoonatalon ravintolalle
- Elokuvat: 2-3 teatteria, kuuluisin Kino 1925 Satamakadulle, ja Olavinkadulla ollut Olavi

Kesäiset juhlat

- 29.7.
- Olavinlinnan 450-vuotisjuhla 1925: L. K. Relander vieraili, juhlapuhe, opetusministeri E. N. Setälä
- 1925 ruotsin kuningas Kustaa V ja L. K. Relander
- **Savonlinnan Oopperajuhlat 5.7.1930** Leevi Madetojan ”Pohjalaisia”, Aino Acté oli ohjannut ja Madetoja johti orkesteria → suurta huomiota, tulivat kalliiksi, Aino Acté vetäytyi tämän jälkeen
- **Savonlinnan 300-vuotisjuhla 29.7.-30.7.1939**: pääministeri A. K. Cajander edusti sairastunutta presidentti Kalliota, päivien aikana esitettiin oopperaa Olavinlinnassa Pajazzo, Leoncavallon oopperan esittämänä

Kirkko ja seurakuntaelämä

Savonlinna menettää piispanistuimen

- 17.2.1925 asetus → piispanistuin siirtyy Viipuriin → sodan jälkeen 1945 siirtyi Mikkeliin
- Otto Immanuel Colliander oli kuollut 17.12.1924, seuraaja Erkki Kaila saapui Savonlinnaan 1.6.1925, johti piispanistuinta kuukauden, 1.7.1925 siirtyi Viipuriin
- Piispanlinna (tuhoutui tulipalossa 1943) ja tuomiokapitulin rakennus luovutettiin puolustusvoimain käyttöön

Kaupunkiseurakunta itsenäistyy

- Kaupunkiseurakunta oli irtaantui maaseurakunnasta: jumalanpalvelukset eri aikaan, oma kappalainen, oma kiinteistö Kirkkokadulla 1921 alkaen, kirkkoherra asui kaukana Ritalanmäellä, aloite seurakunnan jakamisesta

- Kirkonkokous 1925 päätti ryhtyä toimiin seurakunnan jakamiseksi, valtioneuvosto hyväksyi ja ero toteutui 1.1.1932 → SLN:n seurakunta valitsi omat elimensä (kirkkoneuvosto, kirkkovaltuusto, virkatalolautakunta, tutkijakunta, myöhemmin myös 1933 alkaen kirkkohallintokunta), eka kirkkoherra Arvo Merivirta vuodesta 1937, sitä ennen vastuussa entinen kappalainen E. A. Alanen

Kirkko, jota ei koskaan rakennettu

- Haave omasta kirkosta, koska Tuomiokirkko oli ahdas
- Ilola rukoushuoneyhdistykselle 1933 → siirtyi seurakunnalle 1951
- Kirkon paikaksi päätettiin pikkukirkon paikka, kilpailijana Näлкälinnanmäki
- Srk. osti pikkukirkon 1939 ja sen tilalle suunniteltiin kirkkoa → 1.3.1940 tuomiokirkko tuhoutui talvisodan pommituksissa, suunnitelmat uusiksi → pikkukirkko väliaikaiseksi kirkoksi, tuomiokirkko kunnostettiin yhteiseksi kirkoksi ja se otettiin käyttöön 1949

TEHTAIDEN KOULUJEN JA MATKAILUN KAUPUNKI 1939 – 1976

Sotavuodet

- Syksyllä 1939 miehiä ylimääräisiin harjoituksiin, evakkoja saapui, koulut keskeyttivät toimintansa
- Savonlinnan perustettiin vapaan huollon keskus
- Talvisodassa rintamakaatuneet 39 ja kolme kadonnutta, Savonlinnan ja Säämingin yhteinen sankarihauta-alue
- Rautatie- ja maantieteytydet ensiarvoisen tärkeitä kenttäarmeijan huollon ja keskityksen kannalta
- Pommitukset 29.2. ja 1.3., surmansa sai 12 henkilöä, 24 loukkaantui, n. 150 rakennusta tuhoutui osin tai kokonaan, tuomiokirkko kokonaan
- Rauhan jälkeen joutui ottamaan vastaan luovutetun alueen siirtoväkeä, pommitusten takia täällä oli huono asuntotilanne
- Rauhan jälkeen Savonlinnan tilanne muuttui: raja 60 kilometrin päässä, liikennetytydet katkenneet (Saimaan kanava ja Imatralle johtava rautatie)
- Nopeasti ryhdyttiin sodan tuhoja korjaamaan, kummikuntatoimintaa → Kalmar
- Jatkosota: Olavinlinnassa perustettiin 2. Divisioona, hyökkäysvaiheessa kaatui 39 savonlinnaista, elintarvikkeista pulaa → musta pörssi, aseveliyhdistys perustettiin 1940
- Savonlinnan menetykset II Maailmansodassa: 116 kaatunutta, 14 kadonnutta ja lopulta kuolleeksi julistettua + pommitukissa 12 surmansa saanutta, siirtoväkeä jäi asumaan tänne yli 2000

Kauppa

- Kauppa tukeutui sodan jälkeen maantieteytyksiin (Saimaan kanavaa ei voitu käyttää)
- Osuustoimintaliike muodostui keskeiseksi kaupan alalla, entinen osuuskauppa Keski-Saimaan osuuskauppa liittyi osakkaaksi **Haapasalmi Oy**:öön → rakensi 1951 uuden hotellin ja liikerakennuksen → korkeatasoinen myymälä, **Itä-Savon Osuusliikkeen** E-tavaratalo 1961 nykyinen sokos
- Kesko: K-market ja Rautakesko Tulliportinkadulle + Hankkijan suurmyymälä
- 1961 Possentornit: Olavinkadun ja kirkkokadun kulmaan → Olavinkatu säilyi kauppakatuna
- hallikauppa loppui 1975: vanha kauppahalli oli purettu ja uusi hallikin, joka oli tehty Seurahuoneen taloon, jouduttiin lakkauttamaan
- torikauppa pysynyt vahvana
- tukkukauppa: And. Auvinen Oy lopetti 1964 → jakoi kuitenkin Tukkuliike E. Auvinen → siirtyi vuonna 1974 kuopiolaiselle Hallmanille, Savonlinnan Tukkukauppa (Jordanin perhe), Savo-Karjalan Tukkuliike Oy → fuusioitui Keskkoon 1941 → konttori Savonlinnassa
- Savonlinnan kauppaseura
- 1941 Savonlinnan kauppakamariosasto
- pankit: PYP (talo Kauppatorin laidalla 1937) KOP, Helsingin Osakepankki Possentorneissa, Savonlinnan Osuuspankki laajentunut huomattavasti, 1961 pankitalo Sikiön talon paikalle, Itä-Savon Säästöpankki vuodesta 1972 (siihen fuusioituivat alueen pienet säästöpankit)

Teollisuus

- **Schauman:** rimalevyn valmistus 1940 (vuonna 1965 40 000 m³)· kuitulevyä vuodesta 1953 (1965 50 000 m³), tehdasta laajennettiin ja 1973 siellä aloitettiin erikoisvanereiden valmistus, tuotanto 1975: rimalevy 40 000 m³, vaneri 60 000 m³ ja kuitulevy 55 000m³, isännöitsijöinä Runar Andersson ja vuosina 1959 – 73 Sten-Erik Schauman, n. 1000 työntekijää
- **Savolan saha** lopetti 1956 → tuotanto jatkui Putikossa
- **W. Gutzeit & Co. Lypsiniemen konepaja** vuodesta 1917: paperi- ja puumassateollisuuden koneet ja prosessilaitteistot, kokonaiset tehdasosastot, veden ja jäteveden käsittelylaitteet, kemian- ja vuoriteollisuuden laitteet, työntekijöitä n. 800
- **W. Gutzeit & Co. Laitaatsilta:** laivasto-osasto + telakka
- **Pääskylahden telakka ja konepaja:** Sulka Oy fuusioitui Rauma-Viipuri Oy:öön → 1951 **Rauma-Repola Oy:**öön
- **Savonlinnan Konepaja Oy** Savonniemessä → myi alueen asuntotonteiksi ja tehdas siirtyi Inkilänniemeeseen
- **Savonlinnan Seudun Osuuskunta Tuote:** meijeri, teurastamo, lihanjalostuslaitos j eineskeittiö, lähialueen meijerit liittyivät siihen , uusi meijeri 1956, 1960 Parikkalan Särkisalmelle valmistui juustomeijeri → maan suurin tahkoemmentaljuuston valmistaja
- **Karjakunta** teurastamo Talvisaloon
- **Savonlinnan Oluttehdas Oy** → **Mallasjuoma Oy:**lle, lopetti 1974
- Mylly (**Savonlinnan tukkukauppa**) → lopetti 1967
- **OTK:n pukinetehdas**, rakentui työvaatetehtaan ympärille (Hugo Huittinen), työllisti 250
- **Sankar Puku:** kehittyi Janne Kinnusen perustamasta **Kauppa-Aitta Oy:**stä, vuodesta 1946 miesten pukuja
- Rakennusliikkeit: **Repo Oy** (Mikko Repo), rakensi mm. Piispanmäen lyseorakennuksen, vararikko 1971, **Ojanen:** Seurahuoneen urakka 1951, Heikinpohjan Arava-talot, Torikulman, Haka-alueen taloja, **Murosuo** aloitti 1953
- Savonlinnan kaupunki pyrkinyt edistämään teollisuutta → 1963 teollistamislautakunta, tarjottu paikaksi uusille aloille (auto- ja kuvaputketeollisuus), rakennettu teollisuushalleja, varamaalla alueita
- SLN on Suomen teollistuneimpia kuntia: 1960 176 teollisuustyöläistä / 1000 työntekijää, 1970 suhde oli 162/1000

Liikenne

- Sodassa menetettiin Saimaan kanava ja SLN-Imatra –ratayhteys, uusi korvaava ratayhteys saatiin 1947, yhteydet nopeutuivat kaluston parantuessa, tärkein seisake oli Kauppatori
- Linja-autoliikenteessä: lähteviä vuoroja / viikko: 1949 (300), 1962 (600), nykyinen linja-autoasema 1951
- Maantieyhteydet: 1960-luvun alussa parannettiin SLN-MLI –tieyhteyttä, Laittatsiltaan uusi silta, SLN-Punkaharju kunnostettiin myös samoihin aikoihin
- Ongelmana Kyrönsalmen ylikulku, uusi silta 1968, ruuhkat siirtyivät ahtaalle Olavinkadulle, Pitkänsillan uusiminen leveämmäksi auttoi
- Järviliikenne kärsi Saimaan kanavan katkeamisesta:
 - 1939 höyryaluksia 59 ja proomuja 251
 - 1970 höyryaluksia 18 ja proomuja 61 (W. Gutzeit & Co. Näkyy tilastoissa)

- Saimaan kanavan aukeaminen 1968 herätti toiveita, mutta ei vaikuttanut, kuten toivottiin
- Laivojen matkustajaliikenne pysynyt vilkkaana: 1950 **Höyryvenhe Oy Kerttu** fuusioitui **Saimaan Höyrylaiva Oy:**öön → joutui vaikeuksiin → 1961 Savonlinnan kaupunki yhdessä Lappeenrannan kaupungin kanssa vuokrasivat kaluston → 1962 perustettiin **Saimaan Laivamatkat Oy**
- Lehtoliikenne: toiveita kentästä jo 1930-luvulla, 1973 Materkankaan kenttä valmistui, Finnairin Convair-koneet, myöhemmin laajennettiin suihkukoneita varten

Matkailu

- Olavinlinnassa kävijöitä 1951 (32 800), 1961 (57 500) ← luonnonkaunis ympäristö, Punkaharjun läheisyys, kaupungin asema sisävesiliikenteen solmukohdassa, Olavinlinnan romanttiset muurit
- Matkailunedistämistoiminta: valtio ja kaupunki, matkailijayhdistyksen panos jäi pieneksi: matkatoimisto 1946 (Saimaan matkatoimisto Oy), Saimaan matkailuvaltuuskunta, 1954 Saimaan matkailu Oy, 1961 matkailulautakunta → säännölliset purjehdukset kaupungin ympäri (M/S Salmetar), 1966 matkailuasiamies (Pertti Mutka) + matkailutoimisto
- Kylpylaitos: toiminta supistui koko ajan, 1964 tulipalo kylpylärakennus tuhoutui, osake-enemmistö kaupungille → **terveyskylpysäätiö** (kaupunki mukana Kylpylaitos Oy:n kautta), 1969 uusi kylpylärakennus → säätiö taloudellisiin vaikeuksiin → 1975 **Lomaliitto ry.** osti Kylpylaitos Oy:n osakekannan
- Olavinlinna: isot uudistukset
- Hotellit: Seurahuone, paloi 1947, uusi rakennus 1951 Haapasalmi Oy: Tott (Savonlinnan rauta Oy), matkailuhovi Kyrönsalmi 1967 (työväenyhdistys), Casino kylpylaitoksen yhteyteen 1969
- Rauhanlinna 1900, kenraali Nils Henrik Weckman
- Yöpymisiä v. 1970 200 000 ja 1973 300 000

Väestö

- siirtoväkeen kuuluneita jäi tänne asumaan 2 076
- väkiluku
 - 1940: 7 066
 - 1950: 11 334
 - 1960: 14 441
 - 1970: 17 942
 - 1977: 28 114
- elinkeinorakenne 1950 - 1970
 - maa- ja metsätalous 4,4% - 2,2%
 - teollisuus 39,4% - 30,4%
 - rakentaminen: 10,8% - 9,1%
 - kauppa: 19,9% - 19,8%
 - Liikenne: 9,5% - 8,1%
 - Rahoitustoiminta: 1,7% - 3,6%
 - Yhteiskunnalliset palvelut: 13,6% - 24,8%

Terveydenhuolto

- Haluttiin uutta sairaalaa
- 1943 keskusairaalalaki → Itä-Savon kuntien edustajat 1944 asetti valtuuskunnan, joka sai asiakseen ajaa asiaa → Eduskunta myönsi Savonlinnan keskussairaalan suunnittelutöihin määrärahan 1946, 1955 sairaalarakennus valmistui, tässä vaiheessa Savonlinnaan tuli kirurgia, sisätaudit, synnytys- ja naistentaudit sekä lasten osasto
- 1972 kansanterveyslaki → terveydenhoitokunnan tilalle terveyslautakunta → terveyskeskuksen hoitoon siirtyivät aikaisemmat kaupunginlääkärien, terveystieteiden, kättilöiden, äitiys- ja lastenneuvoloiden sekä koululääkärien ja hammaslääkärien tehtävät, kaupunginsairaala muuttui terveyskeskuksen vuodeosastoksi, lääkäriasema avoterveydenhoito-osastoksi, 1975 kansanterveystyön kuntainliitto aloitti: SLN, Rantasalmi, P-Harju

Kaupunki laajenee

- talvisodan pommituksissa tuhoutuneiden puutalojen tilalle jo osin kivitaloja
- Pääskylahden, Hernemäkeen ((lahjoitettuja taloja), eräät teollisuustyönantajat rakennuttivat työntekijöilleen asuntoja (Schauman Inkerinkylään)
- Kaupungin omaa asuntotuotanto → kaupungin palvelukseen arkkitehti ja geodeetti, k-johtajan ja k-insinöörin virat erotettiin
- Uusi asemakaava koko kaupungin alueelle 1972
- Sosiaalinen asuntotuotanto → Savonlinnan asuntotuotanto Oy → Heikinpohjaan yhtenäinen kerrostaloalue
- Laitaatsilta omakotitaloja ← Gutzeit myi edullisesti tontteja omilta mailtaan
- Kivitaloja: Hotelli Tottin talo, Asunto Oy Torihovi, Asunto Oy Kyrönkartano → yhtenäinen liike- ja asuinalue
- Kauppatori: PYP:n talo, Haapasalmi Oy:n hotelli- ja liikerakennus Seurahuoneen tilalle 1951: taloon Seurahuone, kauppahalli, Keski-Savo, Itä-Savon osuusliikkeen ja Savonlinnan seudun osuuskassan liikehuoneistot, Torikulma rakennus 1961 Sikiön talon tilalle
- Ylempänä Olavinkadulla: Entinen raatihuone ja Auvisen rakennukset purettiin ja tilalle moderneja liike- ja asuinrakennuksia, 8-kerroksinen tornitalo Paviljongin tilalle, Satamakadulle Asunto Oy Törninyöry
- Possentornit, vastapuolelle Kuutinkulma-niminen kivitalo, uusi Pitkäsilta 1971, uusi postitalo, SOK:n uudet rakennukset
- Yhtenäinen Haka-alue 1964 alkaen, alueelle kohosi toistakymmentä kerrostaloa 1970-luvun puoliväliin mennessä
- Sortteerinlahden ja Jukolansalon alueet 1970-luvulla
- Vesijohto- ja viemäriverkoston rakentaminen: 1940, 1941 erillinen liikelaitos, vääräsaaren vedenpuhdistamo ja pumppaamo (1951), vesitorni Kaikuvuorelle
- Sähkölaitos: oli ostettu sähkövoimaa Schaumanilta vuodesta 1930 lähtien, ei enää riittänyt → Imatran Voima Oy:ltä, valtakunnan sähköverkkoon Savonlinna liitettiin 1950
- Palontorjunta: kaupungin vakinainen palokunta + VPK (SLN, Miekkonniemi, Pääskylähti) + tehdaspalokunnat (Schauman, Laitaatsilta, Lypsyniemi, Rauma-Repola)
- Sodan jälkeen taajaa asutusta heti kaupungin rajojen ulkopuolelle: Kellarpelto, Kuusniemi, Viuhonmäki, Nojanmaa → kysymys näiden alueiden liittämisestä Savonlinnaan, kyseiset kylät ilmaisivat halunsa liittyä, Sääminki vastusti, k-johtaja Tauno Pulkki ehdotti

toimikunnan perustamista → esitti kuntaliitosta → 1.1.1973 toteutui, koko Sääminki liittyi Savonlinnaan

Kunnalliselämä

- Vuonna 1936 valittu valtuusto jatkoi vuoteen 1945 saakka: pj. Eetu Kekomäki (kok.) ja varapj:na Alpo Jordan (ed.)
- SKP:n paikallisosasto perustettiin 31.12.1944
- Helmikuussa 1945 SKDL:n Savonlinnan osasto → yhteistyöhön SDP:n kanssa
- Vaalit
 - o 1945: porvarit 16 – vasemmisto 13
 - o 1947: porvarit 18 – vasemmisto 18 → kv:n pj:ksi J. V. Lötjönen (1946-1961), kh:n kjohtaja varamiehen paikalle Viljo Virtanen
 - o 1950: porvarit 14 – vasemmisto 17
 - o 1953: porvarit 13 – vasemmisto 18
 - o 1956: porvarit 12 – vasemmisto 19
 - o SDP:n puoluehajaannus: SDP – TPSL → SDP säilytti tästä huolimatta johtoasemansa, Viljo Virtasesta keskeinen henkilö, kv:n pj:ksi Lötjösen kuoleman jälkeen 1961, kjohtajaksi 1963 → kv:n pj:ksi Kaarlo Leikas, kjohtajan varamiehenä vuodesta 1965 Väinö Turunen
 - o Viljo Virtanen Mikkelin läänin maaherraksi 1970 → kjohtajaksi Tauno Pulkki 1970 – 72, Leo Methner 1972
 - o 1972: porvarit 19 – vasemmisto 22 (kuntaliitos oli tehty) → pj:na Väinö Turunen, varapuheenjohtajina Heikki Jartti ja Esu Niemelä
 - o 1976: porvarit saivat enemmistön → kv:n pj:ksi Heikki Jartti, varapj:na Väinö Turunen ja Osmo Loikkanen (kesk.)
- sosiaalihuolto: vanhainkoti keskussairaalan lähelle (1959), uusia lastentarhoja, kaupungissa tuli olla sosiaalijohtaja ja –sihteeri, yksityinen vanhainkoti 1965 (70-paikkainen)
- valtiolliset vaalit
 - o SDP koko ajan suurimpana puolueena
 - o Kansanedustajat: Viljo Virtanen 1951 – 69, Lyyli Koskinen SKDL 1962 – 70, Väinö Turunen (SDP) 1970 -, Aili Laitinen (lib.) 1973 – 75, Olavi Ronkainen (krist.) 1973 – 75, Heikki Jartti 1975 -, Maija Rajantie (SDP) 1975 -, Unto Ruotsalainen (SKDL) 1975
- Pormestarina Kaarlo Hilapuu 1936 – 1968, Mauri Autio 1968 –
- KH:n puheenjohtaja lakimuutoksella 1976, aloitti ekana Esu Niemelä

Oppilaitokset ja sivistystyö

- Ennen sotia: kolme kansakoulua, Lyseo ja Tyttökoulu
- Uusi kansakouluja: Pääskylahden uusi koulu 1950, Mertala 1955, Nätki 1964, Puistokadun kansalliskoulu muutti kansakoulurakennuksesta Tyttökoulun tiloihin
- Peruskouluun siirryttiin 1975
- Yksityinen tyttökoulu: otettiin valtion kouluksi 1950, 1957 706 opiskelijaa, siirtyi Savonniemelle 1950-luvun lopulla
- Yhteiskoulumuotoinen keskikoulu, kunnallinen 1958, 1962 siihen liitettiin lukioaste, aluksi Tyttökoulun tiloissa, uusi koulurakennus 1965 Talvisaloon, rehtorina Paavo Rahkila
- Lyseo: uudet tilat Piispanmäelle

- **Kansakoulunopettajaseminaari: 1952** Puistokadun kansakoulun tiloissa naisopettajaseminaari, vuodesta 1960 uusi rakennus Heikinpohjan korkeimpaan kohtaan, 1963 harjoittelukoulu, antoi opetusta myös kotitalous- ja käsityöopettajille
- Yliopistokilpa: 1964 Savonlinnan yliopistoseura → Valtioneuvosto esitti Itä-Suomen yliopiston jakamista, teknillinen korkeakoulu Lappeenrantaan, lääketieteellinen Kuopioon ja humanistinen ja luonnontieteellinen Joensuuhun
- Seminaarit lopetettiin ja tämä opetus uskottiin korkeakouluille → Savonlinnaan **Joensuun korkeakoulun kasvatustieteiden osaston alainen opettajankoulutuslaitos**
- **1957 Musiikkiopisto**
- **1967 Taidelukio**
- **Kieli-instituutti**
- Ammatillinen opetus
 - o Kauppaoppilaitos: **Sortavalan Kauppakoulu** siirtyi ”evakkona” 1940
 - o Kauppaseura perusti **Savonlinnan kauppaoppilaitoksen** 1944, aloitti toimintansa tammikuussa 1945 Sotilaspojankadulle, 1955 uusi rakennus (rakennuksen oli lahjoittanut Suojeluskunta), vuonna 1975 siirtyi kaupungin haltuun → **Liiketaloudellinen instituutti**
 - o **1955 sairaanhoitajaopisto**
 - o 1944 lopetti toimintansa yleinen ammattikoulu (ent. käsityöläiskoulu), oli toiminut kansakoulun jatkokouluna
 - o **1957 kuntaliitto**: SLN, Enonkoski, Kerimäki, Punkaharju, Kesälahti, Parikkala, Savonranta, Sulkava, Sääminki, Uunniemi, aloitti 1960
 - o **1970 Savonlinnan ammatillinen kurssikeskus**
 - o **kansalaisopisto** vuodesta 1939, vuodesta 1963 **Linnalan Kansalaisopisto**
- kirjasto: 1964 uuteen kirjastotaloon Näлкälinnanmäelle

Sanomalehdet

- Itä-Savo säilyi, 1977 levikki 19 000
- Savonmaa lopetti toimintansa 1969

Savonlinna Taidekaupunkina

- Savonlinnan soitannollinen seura, sodan jälkeen saatiin pystyyn orkesteritoiminta, 1948 myös torvisoittokunta perustettiin, kaupunkiin musiikinjohtajan virka 1973 (sitä ennen SSS:lla oli orkesterinjohtaja)
- Kuorot: vuonna 1971 toiminnassa oli 10 kuoroa, vanhin 1921 perustettu kirkkokuoro
- Musiikkiopiston perustaminen 1957: kannatusyhdistys (pj:na Juhani Auvinen), musiikkikoulu ja konservatorio osastoina
- **Savonlinnan musiikkipäivät**: aloitteentekijänä **säveltäjä-akateemikko Yrjö Kilpinen**, oleskeli kesällä 1954 Savonlinnassa, eka kerran 1955: lied-kurssi, ooppera-kurssi, äänenmuodostuskurssi

Oopperajuhlat

- Savonlinnan musiikkpäivillä 1965 Wienin valtionoopperan tenori, Wienin konservatorion opettaja, professori **Peter Klein** toi esille ajatuksen Beethovenin Fidelion esittämisen Olavinlinnassa
- Asetettiin toimikunta valmistelemaan juhlia (pj:na Viljo Virtanen), kaupunki ja Yle lupasi tukea
- **1967 Fidelion**: ohjaus Peter Klein, musiikillinen johtaja Ulf Söderblom
- **1968: Fidelion ja Verdin Trubaduuri**
- **1969: Richard Straussin Salome**
- **1970: Aarre Merikannon Juha**
- taloudellisia vaikeuksia, sade → vaatimus sadekatoksesta , kv:n kanta, YLE vetäytyi seuraavina vuosina vierailut: Lahden oopperayhdistys, Lodzin suuri teatteri
- 1972 perustettiin oopperajuhlia varten **valtakunnallinen kannatusyhdistys** → aikomus saada juhlat taloudellisesti kantavalle pohjalle, pj:n Viljo Virtanen, taiteellisen toimikunnan pj:ksi Martti Talvela → **juhlien ”kolmas tuleminen”** → Ratsumies, Taikahuilu, Boris Godunov

Teatteri

- Savonlinnan Työväen teatteri → **Savonlinnan teatteri** → 1955 Kisalintaan

Kuvataide

- 1964 perustettiin uudelleen taideyhdistys
- **1967 Ars Nova**
- Johannes Haapasalon sankaripatsas hautausmaalla, Wäinö Aaltosen Joel Lehtosen muistopatsas, Aimo Tukiaisen Linnanhenki-muistomerkki Tallisaassa

Urheilu

- Jyry
- Riento (porvarit)
- Savonlinnan Uimaseura
- Savonlinnan naisvoimistelijat
- SaPko
- Savonlinnan työväen palloseura
- Savonlinnan metsästys- ja ampumaseura
- 1968 palkattu liikunnanohjaaja kaupungilla
- Kyrönniemen kenttä
- Talvisalon hiihtomäki sodan jälkeen, 1956 Aholahden hiihtokeskus
- Uimahalli Savonniemessä, Kaartilanrannassa Tanhuvaaran urheiluopisto, aloitti Viipurissa 1920-luvulla ja on toiminut täällä vuodesta 1950

Seurakuntaelämää

- 1948-49 tuomiokirkon korjaustyöt, Pääskylahden 1957 seurakuntalo + siunauskappeli ja hautausmaa

- 1973 uusi seurakuntakeskus
- kirkkoherrat
 - o Arvo E. Merivirta 1937 – 1966
 - o Kusti Korhonen 1966
- Kreikkalaiskatolisilla oma rukoushuone Talvisalossa